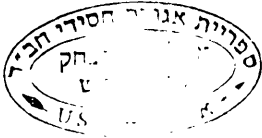

בס"ד

קונטרס

דת משה ויהודית

כולל

ליקוט מדברי גדולי הדורות על איסור גלוי
שער בנשים נשואות, ופאה נכרית בכללו.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י היים תשס"ט

יו"ל ע"י

ועד משמרת הצניעות

פעיה"ק ירושלים תובב"א

אדר שני תשכ"ב לפ"ק

תוכן העניינים

עמוד

ג	— — — — —	הקדמה
ט	— — — — —	סימן א' דת משה ויהודית
יא	— — — — —	סימן ב' ובחוקתיהם לא תלכו
יב	— — — — —	סימן ג' גילוי שער בבית ובחצר
יג	— — — — —	סימן ד' שער היוצא חוץ לצמתן
טז	— — — — —	סימן ה' שער לענין ק"ש ודבר שבקדושה
	— — — — —	סימן ו' תוכחה מהגאון ר' אברהם פלאג'י ומספר גדר עולם ממרן בעל
יז	— — — — —	חפץ חיים זיע"א
כא	— — — — —	סימן ז' ליקוט דעות הפוסקים בענין פאה נכרית (פארוק).
לט	— — — — —	סימן ח' מסקנת הדברים
מא	— — — — —	סימן ט' גילוח שערות האשה
מב	— — — — —	סימן י' ליקוטים
מה	— — — — —	אחרית דבר
מו	— — — — —	מכתב ממרן ה"חפץ חיים" זיע"א

נדפס על גיר חו"ל

דפוס התחיה בע"מ, ירושלים

ה ק ד מ ה

בס"ד

תפארת הצניעות שנשתבחה בה האומה הישראלית כדי להתעלות מזוהמת החומר ולהתעטר בחמודות התורה, נתחייבנו בה במ"ע ול"ת כנאמר בתורה קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים וגו' ואחז"ל במ"ר פ' קדושים כל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה אתה מוצא קדושה, וכן הכתוב אומר ולא יראה בך ערות דבר וגו' שהתקדשות בגדרי הקדושה מפנה את הלב מחמודות התאוה וזרות ההרהורים, למען תוכל אהבת ה' וחכמתה של תורה לשרות בו, לזכור את כל מצוות ה' ולעשותם בכל לב.

והזהרנו ממנו ית' לבל נלך בשפלות נמוסי הפריצות של גויי נכר הארץ המחשיכות את אור הנפש הישראלית מלהדבק בקונה, כי אם להיות צנוע בכל הליכות החיים כנא' והצנע לכת עם ה' אלקיך, אשר כבודו מלא כל הארץ, ואם יסתר איש במסתרים הלא כחשכה כאורה לפניו ית', להשרות שכינתו על הצנועים בכל אורחותיהם ונכנעים לפני הדר כבודו, ואיך ישפיל אנוש ערכו להמשך אחר שחץ הגשם ולהדבק בגסות טומאת העמים, להיות כמשפחות האדמה הנמשכות אחר תאות החומר העכור ולהנקש אחריהם כמ"ש ובחוקותיהם לא תלכו ואומר פן תנקש אחריהם וגו'.

ובפריצות גדרי וגבולי הצניעות, השכינה מסתלקת ח"ו ממחנה ישראל כמ"ש חז"ל בסוטה ג' ע"ב אר"ח בתחילה קודם שחטאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד שנא' כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך, כיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם שנא' ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, ומכיון שמסתתרת ומתעלמת שכינת עוזו השופעת על עם חבלו, עי"ז נפסקת הברכה ומתמעטת ההשפעה מישראל הן בחפצי עוה"ז והן בסייעתא דשמיא לתורה ומצוה וקיומה של דת מורשה, והתורה משתכחת מישראל וצרות ומצוקות מתגברות על נפש עם גוי', וכל מעמד העם סגולה הולך ומסתכן ח"ו וכדאיתא במד"ר פ' נשא א"ל משה לישראל הווי יודעין שאין הקב"ה מייחד שמו בישראל שהו' נקרא אלקיך אלא בזמן והו' מחניך קדוש, ואותה שעה הוא משרה שכינתו ביניכם והוא מציל אתכם מיד אויביכם ומוסר שונאיכם הה"ד מתהלך בקרב מחניך להצילך וגו'.

ומאז הו' ישראל לגוי, הו' ניכר כלגיון של מלך המצוין בפ"ע בקדושתו וטהרתו כמו שאמרו בספרי תבא ויהי שם לגוי מלמד שהיו בני ישראל מצוינים שם, ונודע בגויים צבאו והדרו, ולכשיבוא רועה נאמן שיכיר עדרו, ומי מכלכל את יום בואו, האדון אשר אנו מבקשים ומצפים

להראותו (בסדור יעב"ץ בחלון המצרי), ומעולם קינן החפץ בלבות בית יעקב אלו הנשים, להרבות צניעות בישראל ולהרחיב גבוליה וגדריה, ולהוסיף טהרה וקדושה ביהדות־דת מנהגיה, ויודעות היו חובתן להתעטר בעדינות הצניעות המפוארה, ולבל לגרום להכשלת והחטאת רבים שהוזהרו ע"ז בנות ישראל מדברי קבלה בישעי' ג' ט"ז ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון וגו', וכמבואר שבת ס"ב ע"ב שהיו מהלכות בקומה זקופה, ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות עקב בצד גודל, ומשקרות עינים דהוה מלאן כוחלא לעינייהו וכו' ובפי' רד"ק שם שהיו מתגאות ביופיין ומראות עצמן בשוקים וברחובות, וע"ז צווחת הנבואה, שנצרכה ונכתבה לדורות הבאים, ושפח ה' קדקוד בנות ציון וגו' שנכוננו שפטים ותוכחה על כל נמוסי חוצפת פריצות, ומה מאוד הוזהרו מלהתעצל בזה כדאיתא במד"ר מצורע י"ט בעצלתים ימך המקרה, ע"י שהאשה היא מתעצלת מלכסות את עצמה כראוי, ימך המקרה הה"ד וכו'.

ומה נורא מצבנו בדורנו הלזה, שרובו של עמנו פרק מעל צוארו עול קדושה וטהרה, והגדיל עזות והעצים פריצות, להיות כנסי העמים ולשקוע בטומאת גויי הארצות ומלאו כל חוצות ארץ הקודש שקוץ ותועבה, וכנסת ישראל מבכה על בניה כי היו מרמס בידי המסיתים רוצחי הנפשות, והשכינה מתאוננת על ישראל ותפרעו כל עצתי, כדאיתא בבראשית רבה פ' י"ח דקאי על הצניעות דאמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי ויבן את הצלע, ויבן כתיב התבונן מאין לבראתה וכו' ועל כל אבר ואבר שהי' בורא בה הי' אומר לה תהא אשה צנועה, תהא אשה צנועה, אעפ"כ ותפרעו כל עצתי וכו' שבהפרעת הצניעות מופרעות כל המצוות שנקראות עצות כמובא בהז"ל.

הלא כמה גדולה החובה במצב זה, על שארית הפליטה שנתרה לאמונה, לחוס על כבוד הצניעות העדינה, ולחמול על קדושת ישראל הנרמסת ברגל גאווה ובוז בראש כל חוצות, ולהתחזק ביתר שאת ויתר עז בגדריה וגבוליה, ולהפגין קבל עם את דבקותנו בתורתנו, יסוד ושורש כל הבריאה, ולהראות לעין כל שנותרו עוד לאלפים ולרבבות הנאמנים לצו תורתנו ומורשת אבותינו, לשמור דת משה ויהודית בצניעות יתרה, ולחזק בזה עמודיה ופנותיה המתערערות ח"ו.

ומה רב הכאב כי אף בקרב הנשים שומרות תורה ומצוה, גברה הנטי' להשכיח ממחנה ישראל את מלבושי הצניעות וכסוי הראש כמקובל מדור דור, והן מתאמצות בתעצומות לבל תהיינה ניכרות בתלבשתן וכסוי שערן כי הינן משומרי ונאמני דת יהודית וממקבלי עול צניעות, ובזה שהן מתדמות בגבול יכלתן אל הנכרים מזרע ישראל שנתנכרו מעשיהם לאביהם שבשמים, הן מצטרפות באלפיהן לרבי הרבבות שפרקו

מעליהם עול צדקת האמונה, להתראות כמוהן בלבושיהן וציצית ראשן, ובמקום שהי' עליהן להתעטר בגאותן של ישראל ומלכות שמים, להרבות טהרה בישראל ולחזק את הצניעות בבתי ורחובות ארץ יהודה, הנה בזה שהן מעלימות את יהדותן, הן משפילות את ערך הצניעות ומכבידות לאין שיעור על השארית הנאמנת, להמעיט יותר את מעוטן בתוך המון ארץ רבה הפוקרים, ולהחליש את כושר התנגדותן בפני החפשויות המכלה מנפש ועד בשר.

ביחוד רבתה תקלת הדור, ע"י הרפיון שנכנס בלבבות רבות מבנות ישראל מכסוי הראש כפשוטו, כאשר נהגו אמותינו ואמות אמותינו, ומתוך הבושה להיות שונה מבנות הארץ, אמצו לעצמן במדה רחבה את ההיתר ללבוש פאה נכרית, דבר השנוי במחלוקת גדולי הפוסקים בדורות הקודמים, ומבלי להכנס ביסוד ההיתר עצמו, דבר אחד ברור שאף המתירין לא נתכוונו לפאה־נכוית הנהוגה כיום, המשוכללת עד כדי שלא ניתן להבחנה כלל שאין זה שער עצמה, וכל רואיה יעידון כי כמוה כפנוי, כבתולה, כי באופן זה איסורו מוחלט מפני מראית העין, כדבריו המפורשין של רבן של ישראל מוהרמ"ל דיסקין זצוק"ל בספרו שו"ת מהרי"ל דיסקין ק"א סי' ר"ג אשר מלבד פקפוקו על עצם ההיתר, הוסיף וכתב ונ"ל דדוקא דניכר לכל שלא נעשה משער של עצמה אבל בלא"ה וודאי אסור, (ואפשר גם כי פאה־נכרית הזאת שאין לה היכר כלל, אינה בכלל דת יהודית אפי' לדעת המקילין) ופרצת ההיתר הזאת הביאה שתיים רעות בכנפיה, באשר מצד אחד כמעט שנשכח מקרב ההמון חובת כסוי הראש לנשים נשואות, בהיותו רואה נשים שומרות תורה הולכות גלויות ראש, מבלי לדעת כי פאה נכרית הן חובשות, ויש גם מחלושות האופי אשר חוסר אפשרותן לשאת בהוצאה הגדולה של פאה נכרית, משמש להן אמתלא ללכת פרוע ראש לגמרי, ומצד השני הביא הדבר לחלישות דעת שארית פליטת בנות ישראל הצנועות אשר לא סטו מדרכי אמותינו הק' ומכסות ראשן כמשמעות השו"ע אהע"ז סי' קט"ו במטפחת וכו', ומתוך התפשטות ההיתר, הן נראות כמחמירות על עצמן ומדקדקות יתר על המדה, בעוד שהן הן המקיימות את פסק השו"ע כפשוטו.

עתה רחש לב ת"ח ויראי ה' דבר טוב ללקט דברי גדולי הדורות, ראשונים כמלאכים, על איסור גלוי שער בנשים נשואות ופאה נכרית בכללו. והנה אף איש לא יחשוד בת"ח אלה כי נבערו להכניס ראשם בין הרים גדולים ולהכריע בדבר שדנו עליו גאוני קדמאי בדורות קודמים. מעיני המלקטים לא נעלם דעת המתירין אשר עליהם סמכו רבים מבני אומתנו, ובהם מקהילות ישראל המוחזקות לכשרות, אולם מאד נגע

ללבם התפשטות היתר זה בממדים נרחבים ובקרב משפחות רבות אשר היו מוגדרות בפרט זה לא להיזקק להיתרים אשר לא הי' מנוס מהן בארצות הנכר, עתה בעוה"ר נפרצו בתיהן לרוחה ורוח עועים אחזה אף בהן להיגרר אחר ההמון, אשה על רעותה תביט, ואל שכנתה תתן אמריה. הבת תביא לבית את תרבות המאדע החדשה, והאם האמונה על מסורת אמותינו, אף היא בערוב ימיה תחבוש העטרת, עד כמעט שנעלם כליל תלבושת הצנועה, ונמצא דעות הקלות מכריעות תורת אבותינו ומנהג אמותינו.

ומהפלא על רבים משומרי תורה ובהם ת"ח מובהקים המדקדקים במצוות בתכלית הדקדוק, כיאות למחבבי מצוה ויראי חטא, ובכל זאת הם מעלימים עין מדבר זה הנוגע לדת משה ויהודית, כאילו לא הי' על היתר זה מערערין מגדולי הפוסקים בדור העבר, ולדעת הרבה מהם, נשותיהם עוברות על איסורא דאורייתא או דרבנן, ואיך לא עלה בדעתם לחשוב שמא פאה נכרית הזאת של האופנה החדשה אינה בכלל זו המותרת לדעת המקילין? ואם אין הדבר וודאי להם, איך לא יחושו להסתלק מן הספק? ואם אמנם יש להבין את רוח המוני העם אשר הותר להם הדבר ע"י רבותיהם למען לא ייכשלו בפריעת ראש לגמרי, ומוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נכילות, ולעתים יש להעריך את הנהגתם בזאת, בהיות מציאותם ברחוב פרוע לשמצה, אבל איך הי' הדבר להיתר גמור אף לאלה שתורתם אומנתם, ואשר זכו לשבת בבית ה', וביתם מן המסד ועד הטפחות בנוי ע"פ תורה, ואיך לא יעצרו כח בדבר זה לשמור על כסוי ג"ב ללא פקפוק? וכבר הזכיר בעל חובת הלבבות בפ"ה משער התשובה את החסידים הפורשים משבעים שערים משערי המותר, מיראתם שער אחר משער האסור, כ"ש בדבר זה שיש בו ספק כמה שערים של איסור? ובב"י אור"ח סי' תר"צ הביא דברי הר"ן בתשובותיו בנוגע לקריאת המגילה לנשים בלע"ז שנחלקו בזה הראשונים ז"ל והסכים הר"ן שלא להקל בדבר וכתב שאפי' בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול ואפי' באפשר רחוק, עאכ"ו שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה והמצוות שהם כבשונו של עולם, ואיך נניח הדרך אשר דרכו בה רבותינו הקדושים ונכניס עצמנו במקום צר ובמשעול הכרמים עכ"ל.

ובגמ' ברכות י"א ע"א משל לאחד שאומרים לך זקנך מגודל, אמר להם יהי' כנגד המשחיתים, ופי' הרשב"א ששואלים לו מפני מה אתה מגדל זקנך ואינך מספרו, והוא משיב להם שיהי' זה להוציא מלבם של אלה המשחיתים זקנם לגמרי ועוברים על ל"ת, א"כ איפוא אף לולא

חשש האיסור, מדוע לא יחשבו נקיי הזעת לדקדק בדבר זה כדי להוציא מלב הפוקרים אשר השליכו אחר גוום חוקי תוה"ק, כאילו אין בכלל חובה לנשים נשואות לכסות ראשן? ואם קצרה ידנו למנוע מהם מלעבור בפרהסיא על דת משה ויהודית, אף לא נרים קולנו במחאות עזות על מרדן בתורתנו הק', אבל איך עוד נשתדל להתדמות להן למען נראה אף אנו כמותן פרועות ראש עוברות על דת משה? כמה כלימה יש איפוא בדבר זה, כאשר לעומת הבנות הסוררות ההולכות פרועות ראש ומכריזות בריש גלי על סרובן לשמור על דת משה, משתדלות נשים כשרות אף הן ברוב התחכמות בל תהיינה שונות מן הפרוצות ולא יהא ניכר כסוי שערן, וכמה כבוד שמים מתרבה מאלה אשר כסוי הראש היא להן תפארת ואות לעוז גאותן ונאמנותן לתורת ישראל.

שבעתים יכאב הלב על התהפכות בתוככי עיר קדשנו ירושלים ת"ו. ציון המצוינת, אשר היתה מאז ומתמיד מיוחדת בצניעות בניה ובנותיה לתפארת, ברוח בונה מיסדי הישוב בעיר הקודש. עת אשר סערות הכפירה עדיין לא חדרו לתוכה וחומותיה סגרו עליה בפני תרבות ארצות העמים ונמוסיהם. משחר ילדותם חיו הצאצאים והצפיעות באוירה של קדושה וטהרה עד כי גדלו ויהיו למופת בתום לבם וזוך רעיוניהם. וכתוכם כן ברם מצוינים בלבושיהם – פשטות וצנוע, וכל חזותם, – ענות־חן, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'. עתה, אבוי, ארץ ניתנה ביד רשע והעיר בשביה נפלה, כי עלה הפורץ ותפול החומה תחתיה. באו פריצים ויחללוה, ויביאו לתוכה חלאת העמים, תועבות המקולקלים שבהם עד כי צרו צעדינו מלכת ברחובותינו. תחשכנה עינינו מראות ההפקרות ומלבושי השחץ אשר הוצפה העיר, הזאת ירושלים חמדת לבבנו, עיר הקודש ייקרא לה? קריה נאמנה, איך היתה לבז?

ובמסתרים תבכה נפשנו על הרעה שפגעה בשרידי הישוב הישן אשר הותיר ה' לפליטה גדולה, אחרוני המשפחות בעיר תפארתנו אשר חליפות העתים לא פגעו בהן עד עתה, ובנאמנות מופלאה שמרו מכל משמר על פקדון הצניעות המלאה אשר הופקד בידן, עתה אף הן הוכרעו תחת לחץ הילוך מרבית ההמון, והשפעת הרחוב הסואן, קשיי חיתון ושאר פגעי הזמן כולן היו בעוכריהן לעזוב את תלבושתן המסורתית ולהיתפס בהיתר כסוי הראש בפאה נכרית, מבלי להבחין כי אמנם זמורה נכריה היא בכרמנו אנו, ומה דלדידהו לא הוי מומא לדידן הוה מומא, כי מנהג המקום בכך ואמותינו נהגו איסור בדבר, ואל תטוש תורת אמך כתיב, ובפרט שכן קבלו עליהם בני העיר עפ"י חכמיהם מארי דארעא דישראל זיע"א לאיסורא.

הבורנה הבורנה ייאמר היום לבנות ישראל הנושאות בעול המשימה הגדולה להקים את בית ישראל. אכן, גדולה מאד אחריותן בהיות השראת השכינה בישראל תלוי במדת נאמנותן לגדרי הצניעות והסתלקותה ח"ו ע"י פחזותן וקלות דעתן, מלבד אשר המשך קדושת הדורות הבאים תלוי אך בהן. ובגמ' מבואר כי ככל שתתקדש יותר בצניעות כן תזכה לדורות נעלים יותר כמאמרם ז"ל במגילה י"ג ע"ב בשכר צניעות שהיתה בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול וכו' עוד אמרו שם י' ע"ב א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים וכו', ובגמ' יומא מ"ז ע"א ת"ר שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שמשו בכהונה גדולה אמרו לה חכמים מה עשית שזכית לכך אמרה להם מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי וכו', ונראים הדברים שלא נשתבחה בדבר האסור מדינא, אלא שמשגולת כסוי הראש ללא שיור להוליד בנים צדיקים והיא שעמדה לה לזכות לבנים כהנים גדולים, ובזוה"ק פ' נשא מפליג בשבח האשה הנזהרת בכסויי שיערה כראוי אף בביתה עליה נאמר הפסוק אשתך כגפן פוריה בירכתני ביתך וגו' בניך כשתילי זיתים וגו' מה הזית הזה אין עליו נושרין לא בקיץ ולא בחורף וחשיבותו עולה תמיד על שאר אילנות כן בני האשה הצנועה יתעלו יתר על שאר בני אדם ולא עוד אלא שבעלה מתברך בכל הברכות שלמעלה ולמטה וכו' ובמג"א סי' ע"ה הביא את דברי הזוהר המחמיר שלא יראה שום שער באשה וסיים וכן ראוי לנהוג, וברש"י שם הביא ירושלמי כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, אשה צנועה ראוי' לצאת ממנה כהן גדול הלבוש משבצות זהב, והוא בירושלמי מגילה פ"א ה"י, יתנו נא זאת ללבן בנות ישראל הכשרות לדעת כי זכותן לכהונה גדולה, מלוכה ונבואה תלוי ועומד לפי זהירותן בצניעותן וכסוי ראשן, מי זאת איפוא אשר לא תעדיף לוותר על הנאה מדומה בתחלוף, מפני האושר הנצחי להיות קשור בדרגות הנאצלות של עם ישראל.

הן קרוב יום ה' ושנת גאולים באה. קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות. מה רב הסיוע הנדרש ממרומים בימים אלה להחזיק מעמד מול מחנות הסט"א האוזרים כוחותיהם האחרונים, בטרם תכלה רוח הטומאה מן הארץ. אשרי אלה אשר יזכו להתגבר על החוצפה המתנשאת בעקבתא דמשיחא, ללכת בעקבי הצאן בדרך אשר סללו לנו אבותינו, ולהיות נכונים ליום בו יגלה כבוד מלכותו עלינו ויופיע בהדר גאון עוזו ע"י משיח צדקנו ומלכנו בראשנו בב"א.

המוציאים לאור

דת משה ויהודית

סימן א.

דת משה ויהודית

גילוי שער בשוק ובו ד' סעיפים. א) איסור גילוי שער בשוק;
ב) חיוב הבעל לגרשה: ג) דאובדת נאמנותה לענין איסורים;
ד) גילוי מקצת הראש.

א) ספרי נשא (פיסקא י"א) ופרע את ראש האשה. ד"א לימד על בנות ישראל שהן מכסות ראשיהן וכו'.

משנה כתובות ע"ב. ואלו יוצאת שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית וכו' ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע.

גמרא שם. ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי רבי ישמעאל אוהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש. דאורייתא קלתה שפיר דמי דת יהודית אפי' קלתה נמי אסור.

רמב"ם פכ"ד מהלכות אישות הי"א. ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת משה. יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי. הלכה י"ב. ואיזו דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל. ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית. יוצאה לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים. אע"פ ששערה מכוסה במטפחת. וכן הובא באהע"ז סי' קט"ו סעיף ה'.

שו"ע אהע"ז סי' כ"א סעיף ב'. לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק. אחד פנויה [אלמנה או גרושה. ב"ש] ואחד אשת איש.

ב) גיטין דף צ'. ויש לך אדם שזכוב נופל לתוך תמחוי מוצצו ואוכלו זו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע וכו' זו היא מצוה מן התורה לגרשה שנאמר כי מצא בה ערות וגו' ושלחה מביתו והלכה

והיתה לאיש אחר. הכתוב קראו אחר לומר שאין זה בן זוגו לראשון זה הוציא רשעה מביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו.

מרדכי כתובות ע"ב. העוברת על דת משה ויהודית וכו' יכול לגרשה בלא הסכמת הקהלות. ואע"ג דקא מיבעיא לן פרק ארוסה בעוברת על דת משה אם יכול לקיימה אם לאו מ"מ פשיטא שמצוה לגרשה ולהוציאה כיון שעוברת על דת ודבר פשיטא שלא תיקן רבינו גרשום מאור הגולה תקנתו לעכב על ידו שלא יעשה מצוה. ואדרבא אם אין מגרשה כשהיא עוברת על דת מיקרי רשע כדאיתא פרק המגרש מדת אדם רשע כשרואה את אשתו יוצא וראשה פרוע וטוה בשוק ורוחצת במקום שבני אדם רוחצים ומניחה ואין מגרשה כעובר על דת הוי [ועי' בהגהות מיימונית פכ"ד אישות].

רמב"ם פרק י' מהלכות גירושין הכ"ב. אשה רעה בדעותיה ושאינה צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה שנאמר גרש לך ויצא מדון. ואשה שנתגרשה משום פריצות אין ראוי לאדם כשר שישאנה. שלא יאמרו זה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה מכניסה. וכן פסק באהע"ז סי' קי"ט סעיף ד—ה.

שו"ע אהע"ז סי' קט"ו ס"ה. בכל אחת מאלו תצא בלא כתובה. אם יש עדים שהתרה בה תחילה ועברה על התראתו וכו'. ואם רצה לקיים אותה אחר כך אין כופין להוציאה. מ"מ מצוה עליו שיוציאנה. הג"ה ואינה יכולה לעכב על ידו שלא יגרשנה. ויכול לגרשה בעל כרחא ואין בזה משום חרם רבינו גרשון.

ג. **בספר** לחמי תודה להגאון ר' צבי הירש הורביץ אב"ד פפד"מ כתב דאביו בעל הפלאה זצ"ל הזהיר את הבחורים שלא לאכול אצל אשה ההולכת בגילוי הראש דאינה נאמנת על כשרות.

וכ"כ שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קל"ח. כ' דהנשים ההולכות בפרועי ראש שהוא איסור תורה ואסור להתפלל או לברך שום ברכה נגדם ומדינא אובדות נאמנות ויוצאות בלא כתובה.

ד) **בתשו'** תשורת ש"י מהדו"ק סי' נ"א. שאלה. אם יש איסור תורה בפריעת ראש במקצת כמבואר בהמדיר דף ע"ב דילפינן מופרע ראש האשה או אינו אסור מן התורה רק כל שער ראשה מגולה כדאמר' התם בקלתה על ראשה אינו רק דת יהודית. והשבתי לע"ד ל"ש פלגא ול"ש כולה. [והאריך שם בראיות].

בספר מנוחת משה (להג"מ ר') נתן משה הלוי יונגרייז בן הגה"ק בעל מנוחת אשר זי"ע) סי' נד. נשאל באותן הנשים היוצאות בשוק בראש מגולה אך קצת ראשיהם מלאחר' מכוסה אם יש בזה איסור תירה אי רק חומרא של זוה"ק המובא במג"א. והשיב לפענ"ד אין זה צריך לפנים והפלפול הוא ללא צורך כי הוא גמרא מפורשת בסוטה דף ח וכו' וזה ראוי שאין עלי' תשובה. ועיי"ש שכתב על דברי המיקל ותמה אני אם דבר כזה יצא מאיש שיש בו ריח תורה.

סימן ב.

לאו ובחוקותיהם לא תלכו

מד"ר נשא פ"ט. ופרע למה שדרך בנות ישראל ראשיהן מכוסות ולכך היה פורע ראשה ואומר לה את פרשת מדרך בנות ישראל שדרכן להיות מכוסות ראשיהן והלכת בדרכי הגויים שהן מהלכות ראשיהן פרועות הא לך מה שרצית. מבואר שפרועת ראש באשה הוא מדרכי העכו"ם.

ועי' ביו"ד סי' קע"ח בהג"ה דדבר שנהגו העכו"ם לשם פריצות יש בו מטום חוקות העכו"ם אע"פ שלא מתכוין להתדמות אליהם. [ועי' באריכות בשו"ת

דברי חיים ח"א יו"ד סי' ל' ע"ד מצנפת על הראש שהולכין העכו"ם].

בספר אלה המצות (ל"מ חגיז) ל"ת תקנ"ה ובחוקותיהם לא תלכו. כתב, וכן נמי תחת סוג לאו זה, נכנס איסור גילוי שער ראשה שהוא ערוה דאין להקל כל עיקר כי כבר קראו לה איזו היא עוברת על דת יהודית יוצאה וראשה פרוע כי הוא מנהג הצניעות שנהגו בו בנות ישראל, והוא דבר מוסכם בתורה שבכתב והוא לאו זה, דמפורש במשנה והתלמודים, וכל הפוסקים באין חולק, דהואיל וכן ראויה האשה הפורצת גדר זה שגדרה תשב"כ ותושבע"פ להיות נקראת הומיה וסוררת, ועל דת משה ויהודית עוברת, וגופה ונשמתה אובדת, ולבושתה ולבושת כל מי שיש בידו למחות בידה אודיעך קורא ידיד שצניעות זה היה נהוג בימים הקדמונים גם בין האומות, חפש ותמצא בספר חיצוני וכו' בפרק ההנהגות הקדומות מהרומיים שהראש שלהם גרש את אשתו מפני שיצאה מגולת שער מבלי מכסה על ראשה, עיין עליו ותמצא, כי עמדתו משתומם על המראה, וברכתו עליה ברוך שבחר בחכמים ובמשנתם, דכל ימי לא הייתי יודע מה טעם אמרו דכל זמן שאין עליה רדיד ככל הנשים אע"פ ששערה מכוסה במטפחת היא נקראת עוברת על דת יהודית וקנסוה שתצא בלא כתובה, ועל ידי ספור מעשה מצאתי טעם לדבר דהואיל שבין האומות היה נהוג צניעות כיסוי הראש, אך לא ברדיד אלא במטפחת כמו שנראה מתוך לשון השמועה שם, א"כ בנות ישראל החמירו על עצמן דווקא במכסה קבוע ברדיד, ולא במטפחת שהוא עראי וכגלוי דמיא.

[ט"ז] או"ח סי' ח' סק"ג כ' ונ"ל שיש איסור גמור מטעם אחר דהיינו כיון שחוק הוא עכשיו בין הנכרים שעושיין כן תמיד תיכף שיושבין פורקין מעליהן הכובע, ואם כן זה נכלל בכלל ובחוקותיהם לא תלכו כל שכן בתוך זה שיש לו טעם דכיסוי ראש מורה על יראת שמים וכו' לפי"ז בוודאי יש ג"כ בנשים הלאו דבחוקותיהם לא תלכו, ועי' בתשו' מהרי"א חיו"ד סי' שס"ו בשם תשובה מאהבה דגם בפאה נכרית יש לאו דבחוקותיהם לא תלכו].

בספר מחניך קדוש (מהג"ר יעקב דידאוסקי ז"ל) כתב דקרוב הדבר לומר דגילוי שער באשה הוא אביזריהו דג"ע.

מצאנו לנכון להדפיס כאן מדברי החכמת אדם כלל פ"ט ומה שהביא בשם רבנו הגדול הגר"א מוילנא, — שלא נדפס, רק בדפוסים הראשונים, ובדפוסים האחרונים השמיטהו.

א) אין הולכין בחוקות העכו"ם ולא מדמין להם לא במלבוש ולא בשיער וכיוצא בהן שנאמר ולא תלכו בחוקי כו' ונאמר ובחוקותיהם לא תלכו ונאמר השמר פן תנקש אחריהם שמא תדמה להם ותעשה כמעשיהם והיה לך למוקש שלא תאמר הואיל והוא יוצא וכו' אלא יהי' ישראל מובדל מהן וידוע במלבושיו ובשאר מעשיו כמו שהוא מובדל מהן במדעו ובדעותיו ואמרו חז"ל בזכות ג' דברים יצאו אבותינו ממצרים שלא שינו בגדיהם ושמותם וההתקרבות להם גורם לעשות כמעשיהם כדכתיב זיתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם ולכן צונו בוראנו להבדיל אותנו כמש"כ ואבדיל אתכם מן העמים וכל העושה אחד מן הדברים האלו לוקה. לא ילבש כו' המיוחד להם ופרשו הישראלים ממנו מחמת צניעות או דבר אחר שכיון שנתייחד להם מפני גיוותן ופרשו הישראלים ממנו מפני יהדותן אז כשלובשים הישראלים נראה כמודה להם ונמשך אחריהם ולכן אין לתמוה ע"כ ארץ אשכנז וכו' וגם ידוע שאעפ"כ משונה קצת מבגדיהם וכו'. ואם גזרו שמי שלא לבש מלבוש עכו"ם יהרג כתב הש"ך ביו"ד סי' קנ"ז ס"ק י"ז דיהרג ואל יעבור ונהירנא כשגזרו פה בק"ק ווילנא בעת המלחמה שילבשו היהודים מלבוש עכו"ם ושמעתי מפי הגאון החסיד ז"ל שאמר שיהרג ואל יעבור ואף שדבר זה צ"ע גדול עכ"פ צא וראה כמה גודל האיסור בזה וכל בעל נפש ישים הדברים בלבו וכו'. (ב) וכן לא יגדל ציצית ראשו כמו ציצית ראשם וכו' כללו של דבר צריך להיות מובדל מהם בכל דבר.

סימן ג.

גילוי שער בבית ובחצר

ירושלמי פ"ז דכתובות ה"ה, וראשה פרוע לחצר ק"ו למכוי [פ"י] המפרשים הא דתנן דראשה פרועה הוי עוברת על דת יהודית מיירי בחצר דבשוק הלא הוי איסור דאורייתא, ועי' בשירי קרבן י"ם באריכותן הביאו להלכה הסמ"ג עשין מ"ח ורי"א"ז כתובות ע"ב, ועי' פרוץ ע' קלת שכתב אבל בחצר בקלתה אין בה משום פריעת ראש, משמע דבלא קלתה יש בה משום ראשה פרוע. טור אבן העזר סי' קט"ו כ' דבחצר שאין רבים בוקעים בו לא תצא, וכתב שם הב"ח אבל פרועת ראש לגמרי אסור אפילו נשארה בחצרה, והכי נהוג בכל גבול ישראל דאפי' בפני אנשי ביתה אינה שרויה פרועת ראש בלי מטפחת וכיפה בראשה.

בית שמואל שם סק"ט הביא את הסמ"ג בשם הירושלמי וסיים מיהו לענין איסור י"ל אף סוגיא שלנו ס"ל דאסור וקו' המקשן לא הנחת בת לאברהם

אבינו וכו' י"ל כמ"ש בב"ח וכן הוא דעת הטור. ועי' בכנה"ג אהע"ז סי' כ"א (בהגות הטור אות ט) שכתב דגם בחצר שאין רבים בוקעין בו אסור. בספר מים רבים (להגאון רבי רפאל מילדולה) חלק אבן העזר סימן ל'. והנה בנשואות אעפ"י שמסוגית הגמ' וכפי פירוש התו' משמע דבבית אין בו משום פריעת הראש וכו' אל תטעה באלו הדברים והבט נא וראה מה שכתבו האחרונים ע"ז יבכלם הרב בית שמואל ע"ש, והרב בעל נחלת צבי [תלמיד הב"ח] בסי' קט"ו אות ז' אחר שהביא הלשון של התו' הנו' כתב וז"ל נלע"ד דכוונת התוספות הוא לומר דלענין שתצא בלא כתובה לא מיקרי פרועת ראש משום דאם כן לא הנחת וכו' אבל ודאי לענין הגון ונכון פשיטא אפי' בחצר עצמה נכון שלא לצאת פרועת ראש לגמרי, והטור שלא הזכירו לפי שלא איירי אלא מדין יציאה בלא כתובה וכו' והעתיק את ד' הכנה"ג בשם המשא מלך [הובא לקמן גבי פיאה נכרית, אות ב'] וסיים, ואם דבר כזה היה רע בעיני הרב הנ"ל מעתה אצעק חמס וריב על אשר עיני ראו ולא זר במקצת מקומות שעברתי דרך העברה שהנשים הנשואות מתקשטות בשערן ממש הדבוק לראשן ומראים השער לעין כל, אוי לעינים שכך רואות ואוי לנו מיום הדין ומיום התוכחה, ומלבד האיסור שלפי הפוסקים יש בדבר עושים ג"כ פגם למעלה כי לפי סודות הקבלה אין להראות האשה שיערה לחוץ וכפי אשר כתב הרב בעל הלבושים באהע"ז סימן כ"א, והעתיק את כל ד' הזוהר.

בתשו' ח"ס או"ח סי' ל"ו, היוצא מזה ללכת במקום שרבים מצויים הוה במטפחת בלי כובע עוברת על דת יהודית ויוצאת בלי כתובה, ובחצרה כבר קבלו עליהו אבות אבותינו בכל ששמענו שנפוצי ישראל לאסור עכ"פ, ואפשר העוברת על זה יוצאת בלי כתובה שכבר נעשה ממנהג זה דת יהודית, ועי' ביאור הלכה סי' עה ס"ב באריכות.

סימן ד.

שער היוצא חוץ לצמתן

מג"א או"ח סי' ע"ה סק"ד בשם מהר"ם אלשקר (סי' ל"ה), אותן נשים הבאים מארצות שאין דרכן לגלותן למקום שדרכן לגלותן מותרין לגלותן אם אין דעתן לחזור וכו' אבל בוזהר נשא ע' רל"ט החמיר מאד שלא יראה שום שער באשה וכן ראוי לנהוג עכ"ל המג"א.

ונעתיק את דברי הזוהר הקדוש, וז"ל בפ' נשא (קכ"ה)

א"ר חזקיה תונבא ליתי על האי כ"נ דשבק לאנתתיה דתתהוי משערא דרישה לבר, ודא הוא חד מאינן צניעותא דכיתא, ואתתא דאפיקת משערא דרישה לבר לאתתקנא ביה, גרמא מסכנותא לכיתא, וגרמא לכנהא דלא יתהשבון בדרא, וגרמא מלה אהרא דשיריא בכיתא, מאן גרים

דא, ההוא שערא דאתחזי מרישה לבר, ומה בב ונא הכי כל שכן בשוקא. וכל שכן הציפותא אחרא, ובג"כ אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך. אמר רבי יהודא שערא דרישא דאתתא דאתגלייא גרים שערא אחרא לאתגלייא ולפגמא לה בג"כ בעי' אתתא דאפי' מסירי דבית לא יחמון שערא הד מרישא כ"ש לבר, ת"ח כמה בדכורא שערה הוא הומרא דכלא ה"נ לנזקבא. פוק חמי כמה פגימו גרים ההוא שערא דאתתא. גרים לעילא גרים לתתא גרים לבעלה דאתלטייא גרים מסכנותא גרים מלה אחרא בביתא גרים דיסתלק חשיבותא מבנהא. רחמנא לישזבן מחציפון דילהון, וע"ד בעיא אתתא לאתכסיא בזיותי דביתא. ואי עבדת בן מאי כתיב, בניך כשתילי זיתים סביב לשלחניך, מהו כשתילי זיתים מה זית דא בין כסתוא בין בקייטא לא אתאבידו טרפוי, ותדיר אשתכה ביה השיבות יתיר על שאר אילניך, כך בנהא יסתלקין כהשיכו על שאר בני עלמא, ולא עוד אלא דבעלה מתברך בכלא, ככרכאן דלעילא ככרכאן דלתתא בעותרא בבנין ובבני בניך, הה"ד הנה כי בן יבורך גבר ירא ה', וכתוב יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלם כל ימי חיך, וראה בנים לבניך שלום על ישראל:

(לתועלת הרבים העתקנו את דברי הוה"ק ללשון הקודש.)

א"ר הזקיה תבא מארה על זה האיש שמניה לאשתו להתראות משערות ראשה ההוצה מכיפתה, והו אחד מעיני הציניעות שבבית, והאשה שמוציאה משערות ראשה ההוצה להתקשט בהן, גורמת עניות לבית, וגורמת לבניה שלא יהיו השוכים בדורם, וגורמת לרוח טומאה שישרה בבית, מי גרם כל זה, אותן השערות שהתקשטה בהן מבחנין, ואם בבית כך כל שכן בשוק, וכל שכן אם היא מראה הציפות אחרת, ולפיכך אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך. אמר רבי יהודא, שער הראש של האשה שמתגלה, גורם לשער אחר להתגלות, ולפגום אותה, ע"כ צריכה האשה שאפילו קודות ביתה לא יראו שער אחד מראשה, וכל שכן בחנין, בא וראה, כשם ששער הזכר הוא המור מן הכל, כמ"כ לנזקבה, צא וראה כמה פגם גורם שער האשה, גורם למעלה למטה, גורם קללה לבעלה, גורם עניות, גורם דבר אחר בבית, גורם שיסתלק החשיבות מבניה, ה' ישמרנו מהוצפא שלהן, וע"כ צריכה האשה להיות צנועה בירכתי הבית, ואם תעשה בן מה כתוב, בניך כשתילי זיתים סביב לשלחניך, מהו כשתילי זיתים, מה זית זה בין בחורף בין בקיץ אינו משליך העלים שלו, ותמיד נמצא בו השיבות יתר על שאר העצים, כך בניה תעלו כהשיבות על שאר בני העולם, ולא עוד אלא שבעלה מתברך בכל, ככרכות שלמעלה ככרכות שלמטה בעושר בבנים ובבני בניו, זש"כ הנה כי בן יבורך גבר ירא ה', וכתוב יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלם כל ימי חיך, וראה בנים לבניך שלום על ישראל:

בשיירי כנה"ג יו"ד סי' רי"ד בהגהות הטור אות כ"ד, הביא ד' המהר"ם אלשקר, וסיים ובעל משא מלך (להגאון ר') יוסף בן עזרא בעל עצמות יוסף על קידושין) ח"ו בתורת המנהגות חקירה ט' מפסק בזה, וכתב שאפילו מה שנהגות מקצת נשים שלוקחות משי שחור ומשימין בפדחתן כדי להתיפות מנהג רע הוא אלא הנח להם לישראל כו' [ועי' לקמן סי' ז' אות ב'].
הח"ס בתשובותיו או"ח סי' ל"ו כתב:

ואמנם הרואה בפנים בוהר פ' נשא יראה שעל כל שום חוט שערה החמיר שגורם מסכנות ודלות ומגדלות בנים רעים ושאר צרות וכו', והאמנם בארצותינו שהאומות יוצאות פרועי ראש ואמותינו לא יצאו ונזהר מאד וחשו לדברי הוזהר והקפידו על זה מאד, אע"ג דאלו היינו עומדים למנין לקבוע הלכה היינו אומרים דאותה שורה [בין אוון לפדחת] מבוארת בש"ס להיתר היינו עפ"י פי' הערוך דלא כרשב"ם ואין הלכה כהוזהר, מ"מ כיון שתפסו המנהג כהוזהר ע"ז כ' מהר"א שטיין מנהג עיקר הלכה ונעשה הלכה קבוע דהיינו היכי דספרי חצונים חולקים על הש"ס וספרי חצונים היינו מס' סופרים וכדומה או מדרש ופסיקתא והוזהר כא' מהם אותו מנהג עוקר הלכה ונעשה הלכה רווחת בישראל ומייתי' לי' מג"א סי' תרץ סקכ"ה עי"ש, הכלל היוצא כל שום שער בשום מקום בראש ופדחת בנשואה אפי' בחצרה ערוה היא וכו' ויש לחוש לרביצת האלה האמור בוהר הנ"ל ומי שחפץ בברכה ירחיק ממנו.

הגאון בעל צמח צדק (לובאוויטש) בשו"ת צ"צ אהע"ז סי' קל"ט, אחר שהביא ד' המים רבים שצווח ככרוכיא על מנהג שראה במקצת מקומות כעין ההיתר דמהר"ם אלשקר, כתב בזה"ל, נמצא מבואר דהכל סוברים כפרש"י דגם מקצת שערה היוצא חוץ לצמתה אמרי' שער באשה ערוה וכו' אלא ודאי לא שייך בזה מנהג להקל ח"ו דכיון דשער באשה ערוה כמו שוק באשה ערוה ולהא"ר חמור משוק, הנאמר שאם ינהגו לגלות שוקן בימי הקיץ זמן החום יהיה מותר שהרי נהגו כן ישתקע הדבר ולא יאמר דכיון שהוא ערוה לא מהני מנהג, ומנהג כזה אותיות גהינס כמ"ש כה"ג בשל"ה, וכ"כ בשער המלואים סי' מ"ה, ובצ"צ על המשניות פ"ג דברכות כ' דגם מהר"ם אלשקר לא התיר לאשת איש ללכת כן בשוק רק בביתה עי"ש באריכות גדול.

בשו"ת וישב יוסף (ירושלים תרס"ה) להג"ר יוסף בורלא ראב"ד לעדת הספרדים פעה"ק ירושלים, חיו"ד סי' ב' כתב הא ודאי אלו היה יודע הרב מהר"ם אלשקר ז"ל שעתידי דור כזה לעשות כך ולבא לידי איסור דאורייתא, לא היה מתיר אפי' שערות שמחוץ לצמתן עי"ש.

בספר משא חיים (אזמיר תרל"ד) להג"ר חיים פאלאג'י, מנהגים מערכת נון אות ק"ג, נדפס נוסח האיסור שהסכימו רבני שאלוניקי ובראשם הג"ר רפאל אשר קובו [בעל מחבר ס' שער אשר, שד"ח], על אשר התחילו הנשים שם לפרוץ גדר ולגלות מקצת שערן באמרם שסומכין על מהר"ם אלשקר, אז

נתוועדו הרבנים הנ"ל והסכימו בחרם גמור ובגזירת נח"ש על אלה שלובשין המלבוש שגורם לגילויי שער, ומפני שפתשגן הכתב הוי גדול בכמותו לכן אמרנו להעתיק קטעים אחדים.

והנה בעת"ה קמו קצת פריצים מבני עמנו יצאו אנשים בני בליעל להסית ולהדיח את עדת ישראל ומתוכם חכמים להרע שלמדו בבחרותם ושנו ופרשו ופערו פיהם לבלי חק להתיר את אשר אסור לנו, חץ שחוט לשונם קבר פתוח גרונם יביעו ידברו עתק, ודברי תועה לאמור כי אין שום איסור בגילוי שער ראש האשה וכו' אוי לדור שכך עלתה בימיו לדבר דברים כאלה בפני קהל ועדה מישראל ותלו עצמן באילן גדול בתשו' הרב מהר"ם אלשקר ז"ל הידועים, והן בעון בדוקין שבעין שדי מומא ולא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, הוי אומרים לרע טוב, שמים אור לחושך, טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם לתלות בוקי סריקי באיש אלקים קדוש הוא הרב מהר"ם אלשקר ז"ל ...

אי לזאת אש בוער בקרבי ולבי אינו אלא שרף מראות ברע האנשים הפושעים האלה וכו'. כי מן החיוב המוטל עלינו לתקן הפרצה הגדולה הזאת ולהתלבש כבגדי קנאה קנאת ה' צבאות תעשה זאת להיות מקנא לכבוד שמו הגדול ותוה"ק ולבא באר"ש גזירה בגזרת עירין פתגמא גזרת נח"ש ולאסור איסור גילוי השערות בכל תוקף ובכל אלות הברית וכו', והאיש אשר יעשה בזדון ולבכו פונה היום באומרו כי אין איסור בזה, הרי הוא מופרש ומיבדל מעדת ישראל ומין ואפיקורס הוא ולא יאבה ה' סלוח לו.

בשד"ח אסיפת דינים מערכת ד' (דת יהודית) כותב, ובעיר הזאת נשי הספרדים נזהרות מאד מלגלות שערותיהן כאשר ראו מאבותיהן מימי קדם אך מקרוב התחילו קצת לפרוץ גדר זה, והחרדתי עליהם בדרשתי ביום הדין שכל באי עולם עוברים כבני מרון, והודעתי להם אשר דברו רבני קדישי מוסר השכל ע"ה, הם אמרו כי עון זה גורם מגפה לעולם כי מגפה ר"ת מ'פני גילויי פ"את ה'נשים. [והעתיק שם כמה דברים מהגאון רבי אברהם פלאגי ז"ל המובא להלן סי' ו'].

סימן ה.

גילוי שער לענין ק"ש ודבר שבקדושה

ברכות כד. אמר רב ששת שער באשה ערוה שנאמר שערך כעדר העיזים, ערוה, פירש"י להסתכל וכן באשתו לק"ש.

שו"ע או"ח סי' ע"ה ס"ב, שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו, הגה אפי' אשתו, שדרכה לכסותו, כתב במשנה ברורה סק"י ואפילו אין דרכה לכסותו רק בשוק ולא בבית ובחצר מ"מ בכלל ערוה היא לכו"ע אפילו בבית, ואסור שם לקרות נגדה אם נתגלה קצת מהם.

וּדְעוּ עוד דאפילו אם דרך אשה זו וחברותיה באותו מקום לילך בגילוי הראש בשוק כדרך הפרוצות אסור, וכמו לענין גילוי שוקה דאסור בכל גווני וכו"ל סק"ה כיון שצריכות לכסות השערות מצד הדין (ויש בזה איסור תורה מדכתיב ופרע ראש האשה מכלל שהיה מכוסה) וגם כל בנות ישראל המחזיקות בדת משה נזהרות מזה מימות אבותינו מעולם ועד עתה בכלל ערוה היא ואסור לקרות נגדן ולא בא למעט רק בתולות שמותרות לילך בראש פרוע או כגון שער היוצא מחוץ לצמתן שזה תלוי במנהג המקומות שאם מנהג בנות ישראל בזה המקום ליהרר שלא לצאת אפילו מעט מן המעט חוץ לקישוריה ממילא בכלל ערוה היא ואסור לקרות כנגדן ואם לא מותר דכיון שרגילין בהן ליכא הרהורא. חזון איש או"ח (הלכות ק"ש) סי' ט"ז סק"ה. אלא הכי קבעו חכמים דשיער נשואה כיון דחייבת לכסות עשאה כערוה לכו"ע, ונראה דאפי' פרוצה שיוצאת תמיד בראש פרוע אסור דלא הקילו חכמים בפריצות, והרי גם פני' וידיה יש בהן איסור בהסתכלות ויש מקום לאסור לקרות ק"ש אף נגד פניה אלא שכל גזירת חכמים בפלס שקלוה וא"א להכביד על הצבור ולכך הקילו בפניה ובשיער פנויה, מ"מ בנשואה שחייבת בכיסוי לא הקילו, וכ"כ במ"ב.

סימן ו.

תוכחה לענין גילוי שער באשה מהגאון רבי אברהם פלאגי

(מועתק מסוף ספר תוכחת חיים עה"ת מאביו הגאון הנודע רבי חיים פלאגי ז"ל)

וּתְדַעוּ שהנשים שמתקשטות בשערותיהן ומניחין שערותיהן מבחוץ לשם יופי ענשן יהא כבד מאד, שמלבד שיתלו אותה בשערותיה עוד יורידו אותה לחדרי גיהנם, וימסרוה לידי מלאכי חבלה אכזרים שהם ממונים להכות הרשעים בגיהנם כמו שמצינו באבשלום בן דע"ה, כי מפני שהתגאה בשערו השי"ת הענישו מדה כנגד מדה ונתלה בשערו וירד לשבעת מדורי גיהנם כמ"ש הגמרא בסוטה (ד"י ע"ב) אבשלום חטא בשערו ולקה בשערו וכו'. וכן מצינו בסוטה מפני שנתנאית בשערה לעבירה, ושמה קישוטים בראשה, הכהן פורע את ראשה לעשות לה בזיון לפני כל הנשים, מזה יקבלו תוכחת כל הנשים הנשואות שבזמננו, שלא לגלות אפילו שערה אחת בחוץ, שכל אשה שיש עליה עון זה תיענש כענשו של אבשלום, שיתלו אותה בשערה, ותירד לשבעת מדורי גיהנם, וע"כ ש'ער ב'אשה ע'רוה הוא שב"ע, וכן ש'וק ב'אשה ע'רוה לרמוז לנו כי כאשר האשה יש עליה עון זה יורדת לשבעת מדורי גיהנם כמו שאמרנו. וכמה התאוונן על עון זה הרב המוכיח בס' לחמי תודה ז"ל (ד"יט ע"ב וד"ק ע"א) שאפילו שער שאינו שלה, שמניחה האשה בראשה אסור להוציאו החוצה ע"ש שהאריך, וכן כתב הרב באר שבע ז"ל (דצ"ג, הר' החסיד ז"ל בס' קהלת יעקב בקונ' מענה לשון אות שין ד"ה שער קחנו משם), שאפילו פאה נכרית לא תגלהו

בחוף, והאיסור החמור הזה הנמצא בנשי דורנו מביא ארבע פורעניות גדולות בעולם: האחת היא, שמעורר מדת הדין הקשה בעולם כמ"ש הרב המפורסם חיד"א ז"ל בס' מראית העין (דנ"א ע"א), כי אשת איש המגלה שערות ראשה מעוררת מדת הדין כי השער הוא ממדת הדין הקשה, ומסבבת מגפה בעולם בר מנן, כי כיון שניתן רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע, ונמצא שגילוי שער באשה, מביא מיתות משונות לבחורים ובתולות, וצדיקים וחסידים, וכן אנו לומדים באידרת האזינו, כמה צדיקים מסתלקים מן עלמא וכו' וכל כך למה משום וכו', ומסיבה זו, מילת מגפה ר"ת מ'סיבת גילוי פ'אות ה'נשים, לרמוז לנו שעון זה מביא מגפה לעולם ב"מ.

השנית היא, שבאים רעשים גדולים בעולם, בעון גילוי שער באשה, וכן תראו מילת שער אותיות רעש.

השלישית היא, שמביא יוקר השערים בעולם, והמחיה בעולם עולה מחירה, ומסי המלכות והממשלה גוברים מיום ליום, והשפע מתמעט מישראל ונמסר לאוה"ע, וכן תראו שמלת שער הוא שער לרמוז לנו שעון גילוי שער, מביא לידי יוקר השער, וכדומה לזה אמרו בזה"ק פרשת נשא (דקכ"ה ע"ב) אמר רבי חזקי' קללה תרבץ על האיש שעווב את אשתו שיראו שערות ראשה בחוף, היא גורמת עניות לבעלה, והיא גורמת לבניה שלא יהיו מכובדים בעולם, והיא גורמת לסטרא אחרא שתשרה בביתו, הדברים אמורים בתוך ביתה, וכל שכן בשווקים וברחובות, השי"ת ישמרנו מהחוצפה של האנשים הללו, לכן, צריכה האשה שלא יראו אפילו קורות ביתה, שערות ראשה, ואם תעשה כן, מה אומר הכתוב, בניך כשתילי זיתים סביב לשלחניך, כשם שהזית אינו מאבד עליו, לא בקיץ ולא בחרף, ותמיד נמצאים בו, משא"כ בשאר אילנות, כמו"כ בניה יעלו בגדולה, יותר משאר אנשי העולם, ולא עוד אלא שבעלה יתברך בכל דבר, בברכות שמים ובברכות הארץ, בעשר בבנים ובבני בנים, כמ"ש אח"ז הפסוק הנה כי כן יברך גבר ירא ה', יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים וכו', וראה בנים לבניך וכו' ע"כ, רואים מדבריו הקדושים של רשב"י הקדוש זיע"א, כמה קלקולים עושה, גילוי הראש של האשה, לבעלה לבניה ולכל העולם, וקללו אדונינו החכמים ז"ל את הבעל שרואה עון פלילי זה באשתו ואינו מוכיחה, וכן תראה שמילת שער היא אותיות רשע, לרמוז לנו כאשר הבעל אינו מוכיח את אשתו שתכסה את שערות ראשה פנימה, נקרא רשע, וענשו גדול מאד, וההיפך מזה, כשמוכיח את אשתו, ומצוה עליה שתכסה שערות ראשה, ברכות שמים יחולו על ראשו וזוכה לעושר וכבוד הוא ובניו.

הרביעית היא, שגילוי שער אשה, מביא קנאה בין האומות, ומצמיח גזירות רעות בעולם, כמ"ש הרב המני"ח ז"ל בספרו הבהיר צרור החיים (פ"ח דט"ז ע"ב) על פריצות הנשים שעומדות בפתחים ובחלונות, בשווקים וברחובות גלויות מאד, ומקושטות היטב, ועי"ז מכשילות את הבריות, כי, אפילו

שאינם עושים, היא גורמת ח"ו לכל הקללות הנוראות שקלל הנביא ע"ה לאשה שיש בה עון פלילי זה, לכל הפחות ישימו דעתן, שהן מכניסות עצמן בסכנה בשעת הלידה, ומבלי לחשוב באים חולאים רעים, ואם ימצא בהן עון פלילי הנזכר, פותחין פה למקטרג, שלא יענה להם השי"ת בעת צרתן ח"ו, ומסיבה זאת המיתה מצויה בין הנשים, מפני שאינן צנועות והן בעון, בראות אומות העולם התנהגות בנות ישראל, והקשוטים הרבים, וטיולים מיותרים, בתערובת בחורים ובתולות, מתקנאים הרבה בישראל, וחושבים אותנו אומה עשירה, ומקהים את שינם, ואזי מעלילים עלינו עלילות לקחת את ממון ישראל, ובכל שנה אנו נמצאים בצרה גדולה ח"ו על עלילות הדם, שהגענו עד שערי מות ח"ו, והכל גורם, הקישוט המיותר, והיצאנות המרובה של הנשים וכו', והנשים שמשגיחות על עצמן להיות צנועות, ניצולות מכמה איסורים, ומכמה רעות, ויזכו לבנים הגונים שיעשו רצון אבינו שבשמים וענוים ירשו ארץ ע"כ דבריו.

ומצינו (ירושלמי פ"ק דיומא) מעשה באשה אחת כשרה, שנקראת קמחית, והיו לה שבעה בנים, וזכתה שכל שבעת בניה שמשו בכהונה גדולה בבית המקדש, שלחו חכמים ושאלו אותה איזו מצוה גדולה עשית שהגעת למעלה זו, ענתה להם, ח"ו לא ראו קורות ביתה שיער ראשה ושפת חלוקה, אמרו חכמים כל הקמחים הם קמה, וקמה של קמחית סלת הוא, קראו עליה מקרא זה, כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, (עיין בבבלי ביומא דמ"ז ובס' אבות הראש ח"ב למר ידידנו הרב יצחק ירנ"ן דנ"א ע"א ב'), ואפשר לומר טעם למה זכתה קמחית לשבעה בנים בדקדוק לא פחות ולא יותר, ולמה בנים ולא בנות צנועות, מפני, שכיון שהיא נשמרה מעון גילוי שער, ונמלטה משבעת מדורי גיהנם שנקראה בת על דרך הכתוב ולעלוקה שתי בנות (שיפה נדרש בחז"ל על גיהנם כידוע) על כן, מידה כנגד מידה, זכתה לשבעה זכרי כהונה גדולה, כי זכ"ר גמטריא ברכ"ה. השי"ת יתן בדעת הנשים של הזמן הזה שתהיינה צנועות וכשרות כדרך בנות ישראל ובזכות זה נזכה לבנין המקדש ואריאל, ובא לציון גואל, והוא יפדה את ישראל, עם אלוקי אברהם.

קטעים מספר „גדר עולם” למרן ה„חפץ חיים” זיע"א

בענין גילוי שער באשה

בו יבואר כמה וכמה איסורין היא מכנסת לעצמה ע"י מנהגה הרע הזה, וכמה תצטרך לבסוף לסבול עונשים עבור זה.

הנה ידוע הוא מה שהובא בדבר חכמינו ז"ל החילוק הגדול שיש בין העושה איזה איסור פ"א מפני שנתגבר עליו היצר ובין מי שהתפקר אצלו האיסור לגמרי ורבינו יונה בשערי תשובה (שער א' סי' ד' וכו', שער ג' סי' קמ"ג) האריך בזה הרבה וכתב שזה האיש שהתפקר אצלו איזה עון לגמרי עם פושעים נמנה וגדול

עונו מנשוא והוא הנקרא כפי חז"ל בשביל זה בשם מומר לדבר אחד עבור זה שפורק מעל עצמו עול מצוה אחת ממצות ה' ועל זה וכיו"ב נאמר ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם. שפירושו אשר לא יקבל על עצמו לקיים את כל דברי התורה מראש ועד סוף כי אם אמור יאמר העבד לרבו כל אשר תאמר עלי אעשה זולת בדבר אחד כבר שבר עול אדוניו מעליו והישר בעיניו יעשה. והנה מכל זה ממילא נבין את גדולת העון של האשה שמרגלת עצמה בזה החטא לילך בשוק לעיני הבריות בשערותיה המגולות כי הלא מחלטת עצמה לעבירה הזו ואמרו חז"ל (במדרש שוחר טוב) כל המחליט עצמו לעבירה אין לו מחילה עולמית. וידוע הוא מה שאמר הכתוב הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה דהיינו בעת שהאדם מתחיל לעשות העון נדמה לו בעיניו שהוא איסור קטן מאד ומתיר לעצמו לעשות דבר זה אבל כשהוא כופלו וחוזר וכפלו נעשה לבסוף עב כעבות העגלה כי אפילו חוט משי כשכופלו הרבה מאד יכול לעשות חבל עב וכ"ש כשיכפול חבל עב באופן זה כמה הוא חזק וכמה הוא עצום. כן הוא בעינינו כי אפילו אם היה האיסור קטן היה נחשב לעון גדול ע"י כפילתו כמה פעמים וכ"ש בזה שהאיסור מצד עצמו הוא ג"כ גדול [שהוא איסור דאורייתא ונעשה בפרסום לפני כמה אנשים] כמה נכפלה רעתה ע"י כפילתה שכופלה את העון לאלפים בימי חייה. גם ידוע הוא מה שאמרו חכמינו ז"ל שמכל עבירה שהאדם עושה בעוה"ז נברא מלאך חבלה אחד הממונה אח"כ ליטול נקמתו ממנו עבור זה החטא והממונים האלו הם כולם המלוים לו לאדם בעת פטירתו כשהוא הולך לבית עולמו. א"כ כמה צריכה האשה שמורגלת בזה החטא להתאונן תמיד על הענין הנורא הזה בזכרה שמכל הליכה והליכה שיצאה לשוק לעיני הבריות בשערותיה המגולות תחת אשר חשבה להתיפות עצמה בזה נברא לה מלאך המשחית ליטול נקמתו ממנה א"כ כמה אלפים מלאכי חבלה מזמינים את עצמם וממתינים על עת פטירתה ללותה וליטול נקמתם ממנה ושם תצעק ותנהום אוי ואבוי על מעשיה הרעים ואין מי יועיל לה וכמו שאמר הכתוב (במשלי ה') ונהמת באחריתך בכלות בשרך ושארך. והיא בעצמה תתודה לבסוף על כל העונות שעשתה בעוה"ז כמו שאמרו חז"ל על הפסוק עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה מלמד שהרשע מתודה כשם שהמצורע מתודה ואומר אני פלוני בן פלוני עברתי עבירה פלונית במקום פלוני ביום פלוני בפני פלוני במעמד פלוני ופלוני וגם מצדיקים עליהם אז את דינם ואומרים לפניו רבש"ע יפה דנת יפה זכית יפה חייבת יפה תקנת גיהנם לרשעים וג"ע לצדיקים [והכונה שאז האדם רואה בעצמו גודל ההשחתה שפעל למעלה בעולמות העליונים ע"י מעשיו הרעים והגביר בזה מאד את כח הקליפות והחיצונים ע"כ הוא מצדיק הדין על עצמו] וכן אמר הגמרא במסכת סוטה (דף ח' ע"ב) במדה שאדם מודד בה מודדין לו אבשלום חטא בשערו ונתלה בשערו וכו' ע"ש. ולפי זה בעינינו שהחטא הוא מצד שערותיה המגולות לעיני הכל בוודאי כל אחד ואחד מהמשחיתים שנבראו מהשערות יענשה אח"כ

בשערותיה גופא בגיהנם, על כן יתבונן האדם בכל זה בעודו בחייו וילך בדרכי השי"ת וינצל מכל צרה :

בו יבואר גודל החיוב להבעל להוכיח לאשתו בזה.

הנה ידוע דהוכחה היא מ"ע דאורייתא כמו דכתיב הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא ואמרו הז"ל כל מי שיש לו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נתפס בעון אנשי ביתו, א"כ לפי זה כמה גדול החיוב על הבעל למחותה בעון זה ולהעריך לפניה את גודל האיסור שיש בהולכת בשוק פרועת ראש או בגילוי זרועותיה לבני אדם וגם שהיא מקלקלת בזה שאיננה מתנהגת בדרכי הצניעות להבנים הנולדים לו ממנה וכמו שנכתב לקמן בפרק ז' ואפילו אם הולכת פרועת ראש רק בביתה לבד ולא בשוק עכ"פ היא מקלקלת בזה לכל דבר קדושה שהוא אומר בעודו בחייו דהיינו כפי הרגל כל איש ואיש בביתו להתפלל ולברך המוציא וברכת המזון וכל הברכות ולקרות בתורה וקשה מאד ליוהר כשאשתו הולכת בביתה פרועת ראש שלא לאמר שום דברי קדושה נגדה, ואל יחשוב האדם בנפשו לאמר כבר אמרתי לה פעמים ושלש ואיננה שומעת לי ומה לי לדבר עוד בענין זה, יתבונן האדם בעצמו האם היה מתנהג כן כשהיה רואה שאשתו מקלקלת כל עסקיו שהוא עושה בוודאי היה צועק מר עליה לאמר מה תעשי לבד שאין את מסייעת לי עוד תקלקלי כל מחיתי במה נחיה אני וכל אנשי ביתי האם נמות מפני שטותך והיה מתחכם בכל מיני עצה להעריך לפניה את גודל שטותה פעם בלשון רכה ופעם בלשון קשה עד שהיתה מתבוננת בעצמה להסיר אולתה מעליה כן בעניננו צריך תמיד להוכיחה בענין זה ולהעריך לפניה את גודל הקלקולים היוצאים מזה שיהיה עי"ז מר באחרית גם לה גם לו שימצא עי"ז כמה מאות ואלפים תפלות וברכות שהיו שלא כהוגן עד שע"ז תתרצה היא בעצמה לילך בכיסויו. ע"כ מספר „גדר עולם“.

סימן ז.

בדין פאה נכרית (פארוק, שייטעל)

ובו נ"ח סעיפים

א. הגאון רבי שמואל יהודה קצינלבוגין (מהר"י מינץ, בנו של מהר"ם פאדוה ז"ל). בספר באר שבע בשו"ת סי' י"ח, אחרי שהביא דברי בעל שלטי הגבורים שהתיר פאה נכרית, כתב בזה"ל, ואני מצאתי כתוב בכתיבת יד הרב המובהק מהר"ר יהודה ז"ל קצינלבוגין שכתב עליו, לא זה הדרך וכו' מפני שהדבר פשוט הרבה יותר מביעתא בכוחא דמה ששנו היתר להתקשט ולצאת בפאה נכרית דכולי עלמא מיירי דווקא בפאה נכרית מכוסה תחת השבכה, ועל ראשה רדיד כמו השערות הדבוקות לבשרה ממש, כי איך יעלה על הדעת שיהיה מותר להראות עצמה כעוברת על דת משה, דהא לצאת בשיער עצמה מגולה אסור

מן התורה כדאיתא בפרק המדיר וכו'. והלא הרבה דברים אסרו חכמים לנשים מפני מראית העין. ועוד. דהא כתב הרמב"ם בפכ"ד מה' אישות ואיזהו דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל יוצאה לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוץ ואין עליה רדיד ככל הנשים אע"פ ששערה מכוסה במטפחת וכו' ונ"ל דהרמב"ם בא לאשמעינן חידוש זה דלא מיבעי דלא סגי בקלתה לחוד שאינו מכסה לגמרי השערות שהרי הוא חלול בכמה מקומות לפי שאינן קלועין יפה כמו שכתב להדיא בעל תה"ד סי' י"א, אלא אע"פ שמכוסה במטפחת שהוא מכסה לגמרי השערות אפ"ה לא סגי וכו' משום דשני כיוויים גמורים בעינן ודעבידי ביחוד לכסוי השיער במטפחת או שבכה והדומה לה ועל המטפחת רדיד. משום דזהו מנהג יהדות שנהגו בנות ישראל. ול"ד נקט הגמרא קלתה. והשתא איך יעלה על הדעת שיהא מותר לצאת בפאה נכרית מגולה לחוד טפי ממטפחת דעביד ביחוד לכסוי השיער וגם הוא מכסה לגמרי השערות. עיי"ש שהאריך.

ועי' עוד בדרשות מהר"י מינץ סוף דרוש הראשון. ע"כ הזהיר איתם שישמעו לקול מורים אף אם יורו לפעמים במה שלא ייטב בעיניהם. כאלו תאמר עד"מ שלא יגלו שער ראשם ושלא יתקשטו בפאה נכרית כי שער באשה ערוה ולמראה עין יראה כאלו שער שלהם. ואבותינו ואבותינו הקדושים בכל קהלות אשכנזים מחו בדורותיהם שלא ישאו על ראשם אפילו הבינדי ממשי שהגוון שלו דומה לשער. הלא יראו מעלתכם כי במקום שנהגו נשי האומות לכסות שער ראשם והאחיות נזהרות כמו כן מלהתקשט בפאה נכרית. וכבר הרחבתי הדבור בפסק ארוך שעשיתי בנדון זה. ונתוכחתי בו עם המתירים להתקשט בפאה נכרית. [בעטרת זקנים או"ח סי' ע"ה כ' דלפי"ז אסור לקרות ק"ש כנגד פאה נכרית].

ב. הגאון רבי יוסף בן עזרא. בעל עצמות יוסף על קידושיין. בספרו משא מלך ח"ו חקירה י' [מובא בכנסת הגדולה אהע"ז סי' כא אית ז' ובשיירי כנה"ג יו"ד סי' רי"ד]. מעולם לא ראיתי נשים הנשואות שמכסות [צ"ל שמגלות. שד"ח] שער ראשן גם אין מוציאין שום שערות להתנאות בהם כי אם הבתולות בעודן בבית אביהן ומנהג יפה הוא. ויש מקצת נשים שלוקחים משי שחור ומשימים בפדתתם כדי להתיפות ואפילו בזה רע עלי מעשה שבני אדם הרואים טועים בהם ותושבים שהם שערות שלהם וכו'.

ג. הגאון רבי יששכר בער איילינבורג (תלמיד בעל הלבושים והסמ"ע). בספרו באר שבע תשו' י"ח. אחר שהביא ד' מהר"י מינץ הנ"ל שאוסר להתקשט בפאה נכרית. כתב ואני אוסיף נוסף משלי להביא ראייה מביארת ומבוררת שאין להשיב עליה מנדרים פ"ד הנודר משחורי ראש מותר בנשים וכו' ואם איתא שכל הנשים היו רגילות בפ"נ וכו' קשה איך אפשר לימר שאין נקראים שחורי ראש עיי"ש.

ד. הגאון רבי חיים בנבשתי (בעל כנסת הגדולה). בספרו כנה"ג אה"ע סי' כ"א סק"ה. לאחר שהביא דעת השלטי הגבורים כ' אבל בכאר שבע

דף צ"ג הביא בשם מהר"ר שמואל יאודא מקאליבונן [צ"ל קצינלנבוין] ז"ל שמחה על קדקוד סברה זו והאריך הרבה והעלה לאיסור. ועי' שד"ח (אספ"ד מערכת ד') מה שכתב בדעת הכנה"ג עיי"ש.

ה. הגאון רבי יצחק לאמפרונטי (בעל פחד יצחק). בפחד יצחק אות פ'. פאה נכרית לנשים נשואות שקורין קדינא"ל או פירוקינו והשגות מהרר"י קצנאלבוין [מהר"י מינץ] נגד המתיר והוכיח בראיות ברורות שאין להתיר הפאה נכרית לנשואות אלא מכוסה תחת השבכה ועל ראשה רדיד. באר שבע דף צ"ג.

ו. הגאון רבי יעקב ב"ר שמואל אב"ד צויזמיר. בשו"ת בית יעקב (נדפס בשנת תנ"ו) סי' קנ"ב. השיג ג"כ על השלט"ג וכתב שאין ראי' מגמ' נזיר עיי"ש.

ז. הגאון רבי דוד חיים קוריןאלדו בעמח"ס בית דוד על ששה סדרי משנה (אמסטרדם תצ"ח). בשבת פ"ו מ"ב. ד"ה פאה נכרית אשה שאין לה וכו' צ"ל דלאו דווקא אשה דבנות ישראל אינן יוצאות וראשן פרוע כדתנן משנה ו' פ"ז דכתובות ואין צורך לאשה להראות עצמה בעלת שער אלא בבתולה איירי. ח. הגאון רבי ישראל יעקב אלגזי (אבי הרי"ט אלגזי). בספר קהלת יעקב (מענה לשון ח"ג אות ר"מ). שער באשה ערוה. אפי' שער חברתה בכלל זה. (באר שבע).

ט. הגאון רבי רפאל מילדולה (ריין באמסטרדם). בספרו מים רבים (אמסטרדם תצ"ז) חאה"ע סי' ל"ו. וגדולה מזו החמירו באשה נשואה שאפי' להתקטט בפאה נכרית ובשערות של חברתה התלושות כדי שתראה היא בעלת שיער. יש מי שאוסר. אמת הוא שהרב בעל שלטי הגבורים התירו ואמר שאין בזה משום שער באשה ערוה אבל בבאר שבע דף מ"ג הביא בשם מהר"ר שמואל יהודא קצינלנבוין ז"ל שמחה על קדקד סברה זו והאריך הרבה והעלה לאיסור.

י. הגאון יעב"ץ (ר' יעקב עמדין). בספרו שאילת יעב"ץ ח"א סימן ט'. ולעולם בשוק יש איסור אפי' בפאה נכרית בגלוי, וכן עיקר לענ"ד דלא עדיפא פאה נכרית מקלתה. דבשוק אסורה ממת יהודית כדאי' בהמדיר ע"כ. וכ"כ בהגהותיו לש"ס נזיר כח: ובלחם שמים פ"ו דשבת מ"ה. ועי' עוד בשאילת יעב"ץ ח"ב סי' ז' ח' שרב אחד רצה לחלוק עליו והוא ז"ל השיב בתוקף וכ': «ובמקומי אני עומד» «אטו מהר"פ ובב"ש [מהר"י פאדווה ובעל באר שבע] קטלי קני נינהו, איברא רב גוברייהו ונפיש חיילייהו, בפרט שהם מחמירים». ועי' מור וקציעה או"ח סי' ע"ה שכ' שה"ה בפאה נכרית אע"ג דלגבי בעלה. לא הוי ערוה וכו'. מ"מ לאחרים אסור לקרות ק"ש כנגדה. ואפשר לומר שגם דעת בהג"ה דש"ע כך היא. שלא התירה משום ראיית ערוה אלא לבעלה תדע דהא לא מייתי לה בא"ע לא בסי' כ"א ולא בסקט"ו.

יא. הגאון רבי פנחס הלוי איש הורוויץ אב"ד פראנקפורט דמיין בעל הפלאה. ובית דינו. בספר לחמי תודה לבנו הג"ר צבי הירש אב"ד ספר"מ. דף ד'. וגם ראוי להוכיח ולהודיע גודל המכשלה אשר זה כמה שנים שיצא הכרוז בכה"כ מפי כבוד אאמ"ו הגאון זצלה"ה בצירוף שני ב"ד יצ"ו בחרם על לבישת נשים בפיאה נכרית וכ"ש גילוי שערות עצמן אשר אמרו חז"ל שער באשה ערוה. והנה ענין חרם הוא שנכנס כח עונש החרם ח"ו ברמ"ח איברים. והיאך שייך להפסיד רמ"ח איברים בשביל גילוי שערות. והנה מרגלא בפ"מי דאינשי לעשות סמך להיתר פיאה נכרית ממשנה ערוכה דשבת דיוצאה אשה בפיאה נכרית. ובאמת אין שום ראי' משם דהתם בפנויה איירי עיי"ש.

יב. הגאון רבי יוסף בעל פרי מגדים. באו"ח סי' ש"ג משבצות זהב סק"ט. והוא (הבאר שבע) ז"ל האריך לאסור. ומיירי במכוסה בצעיף וכ"כ מהר"י קאצינעלבוניגן וכו' והנה אם רואה שיער האסור בק"ש אם גאמר דחוזר וקורא באפשר א"כ הוה ליה בפאה נכרית ספק תורה כי ק"ש מה"ת הוא וכל דלא יצא מדרבנן אף מ"ה לא יצא וכו' וי"ל הוציל ועיקר הספק בדבריהם וכו' אפשר דלא גזרו אספיקן. עיי"ש. [ועי' פרמ"ג סי' ע"ה ומש"כ ע"ז בעל מנחת אלעזר הובא לקמן אות נה].

יג. הגאון רבי נח חיים אב"ד אה"ו (בעל עצי אלמוגים. ומעין החכמה). בספר עצי ארזים (על אהע"ז) סי' כ"א סק"ב. אחרי שהעתיק דברי הש"ג כתב דלדבריו תקשי לר"מ שיכול לומר אי אפשר באשה מגולחת הרי א"י לגלות שערה ואטו מי לית לי' דת משה ויהודית אי' דמיירי כשהיא בכית בפני בעלה א"כ אין ראי' מזה להתיר פאה נכרית וכן אין ראי' ממתני' דשבת יוצאה אשה בחוט שער וכו' די"ל דמיירי בפנויות שדרכן לילך בגילוי הראש לכן ג"ל פשוט דאסור לאשה נשואה להתקשט בפאה נכרית והמורים היתר חדשים מקרוב עתידים ליתן את הדין.

יד. הגאון רבי משלם זלמן הכהן אב"ד פיורדא בעל שו"ת בגדי כהונה (תלמידו של "התומים"). יבואר דעתו בדברי תלמידו באית טו.

טו. הגאון רבי וואלף המבורג ר"מ בפיורדא בעל מח"ס שו"ת שמלת בנימין. בספר שער הזקנים (להגאון ר' וואלף המבורג הנ"ל) ח"א דף מ"ג. והיה הרב מהרו"ך (ר' זרמן כהן הנ"ל) שרוי בצער על עם ה'. ועל בית ישראל שנפלו בחרף וכו'. מ"מ אודות הנשים אשר דעתן קלות ולבשו אדרת שער למען כחש את השפץ ופרנסה ושער באשה ערוה וכתוב כי יראה בך ערית דבר וכו' כי בזה"ז שהולכין בטיוול כל היום אין היתר לד"ה דאסור לצאת בפאה נכרית. וא"א ליהרר כדאי' באו"ח סי' ש"ג וכמ"ש בתשו' בית יעקב סי' קנב [מובא באות ו].

טז. הגאון רבי חיים יוסף דוד אזולאי (חיד"א) בספר ברכי יוסף או"ח סי' ש"ג סק"ב. ומה שהביא הא"ר משם הש"ג דמתיר לנשואה

לגלות פיאה נכרית. נעלם ממנו דהרב מהר"י קצינלבוויגן הביאו הרב באר שבע הפליא לתמוה ע"ז. ועיין במחזיק ברכה או"ח סי' ע"ה סק"ב שהביא ד' הגאון יעב"ץ הנ"ל.

יז. הגאון רבי יעקב בן הגאון ר' דוד פארדו. בספרו אפי זוטרי על שו"ע אהע"ז סי' כ"א. (יינציאה תקנ"ז). ולפי האמת ודאי דדבר מגונה הוא ללכת א' בתולות וא' נשואות אף כי שער נכרית הן מניחות. אכן מפני הרואים הו"ל לכל הפחות לכסות מקצת ראשן לשים על הפ"ג איזה מין צעיף או כיוצא למען תהיה הפרש בין בתולות לנשואות. ואילו איישר חילוי אבטליניה למנהג הרע הזה וכ"ש מה ששמעתי אימרים דיש מנהג רע וזמר באיזה מקומות באיטלי' דלמעלה מן הפ"ג משיבות מקצת משערת ראשן ממש המחוכר לגופן למען תראה כי הכל ריבוי שערותיה ממש למען לא תהי' הפרש בין בתולה לנשואה. ובודאי שראוי למורים שבאיתן הקהלות להודיע שיעור האיסור ברבים ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה פריצות כזו. כי מה בינו לבנות גויי נכר הארץ עיי"ש דברים חוצבים להבות אש בענין גילוי שער.

יח. הגאון רבי אלעזר פלקלעש ראב"ד פראג. בעל שו"ת תשובה מאהבה. בספרו תשיבה מאהבה ח"א סי' מ"ח. הא כתב בעל אלי' רבה בא"ח סי' צ"א כובעים הקלועים מקש השיבא כסוי והיה שערות פרוק"ן אך מפני מראית עין יש לזוהר. א"כ יש לומר שערות חמירא טפי מקלתה ומגמי על השם ומכובעים הקלועים מקש לענין ברכה. כי בזה נראין כאלו עוברין על איסור תורה כאילו יוצאות בשערות ראשן פרוץ שערות בלי כיסוי כלל ויאות לעשות גדר בזה כי בסוף ילכו בשערות עצמן מגולות וכו'.

אבל למטה מן השבכה כעין פאית על צדעי ועל פדחת אינן אלא כשאר תכשיטין של חוץ ובפאה נכרית כזו מקיל המג"א אי"ח סי' ע"ה סק"ה וכן משמעות רמ"א שם. יעין שם בד"מ סי' ש"ג. וגם בעל פמ"ג שהבאתי אפשר לא הקיל אלא על פאה נכרית כזו ירו' אבה לעשות קלעי שער כעין פרוק"ן של האנשים. אפשר גם השי"ג לא מצא סכך להיתר כאשר בארתי למעלה. אם כן כל הפוסקים בחדא מחתא ולא פליגי כלם שפה אחת ודברים אחדים לכן לעשות קלועים משערות המכסים כל הראש ונראין כפרועי ראש אין דעתי נוטה להקל כלל. והוא עכ"פ כדברים המיתרים ואחרים נהגו איסור. ומנהג זה עפ"י תלמידי חכמים הגאון מהר"י קצינלבוויגן והגאון בעל באר שבע והגאון מו"ה יעב"ץ זצלה"ה אשר לדבריהם איסור גמור מכ"ש לפמ"ש שכל הפוסקים שוין בזה וגם השי"ג מן האוסרים.

יט. הגאון רבי אלעזר בעל שמן רוקח. בצוואתו הנדפסת בספרו יבין שביעה על התירה (קראקא תרס"ד). ואני מזהיר באזהרה שש מאות ולזרעי אחרי עד עולם שהנקבות לא ילכו ח"ו בדרכי הפריצות התולכים בפאה

נכרית ובידים מגולות וכהנה מנימוסי האומות. חלילה וחלילה לכם מעשות כזאת אך תלכו בצניעות כדת משה וישראל וכדת יהודית.

כ. הגאון רבי ברוך ייטלש מפראג בעל טעם המלך על השעה"מ. בתשובה מאהבה ח"א סי' מ"ז. שאל אותי אחד אם אמת הדבר שאין איסור

לנשים נשואות לקשט את עצמן בפאה נכרית. כי שמע מפי צורבא מרבנן שאין איסור בזה כלל וכלל, ואמרתי אליו, אם בעל תורה הוא זה שאומר דבר זה להיתר גמור, ודאי אינו מבני יראה, ואף אם נקטינן בידן שאין איסור גמור בזה, מ"מ לא יאות לנשים נשואות מבנות רחל ולא להעשות כן במקומינו. כי אין זה מדרכי הצנועות, ולא בשביל נשים כאלה נגאלו אבותינו ממצרים והן הנה בעוכרינו להאריך הגלות וכו' ומדוע נקל במקום שיש גדר שגדרו חכמים בפריצות וגילוי עריות ודת יהודית. לכן דעתי אם יש ביד ב"ד למחות דהיינו שידברו על לבם דברי תוכחת מוסר ויניעו ללבם לשמוע מוטב.

כא. הגאון רבי צבי הירש הורוויץ אב"ד פראנקפורט (בנו של בעל הפלאה).

בעל מחנה לוי. בלחמי תודה דף י"ט ע"ב, והנה כבר הוכחתי כמה פעמים על המנהג הרע שנשתרבו בעו"ה אצל מקצת הנשים שנושאים פאה נכרית, אמנם באריכת הזמן בעו"ה עבירה גוררת עבירה עד שנושאים שערות עצמן בגילוי ראש, ואם אמנם אצל הנשים לא שייך ענין ערבות וכנ"ל, מ"מ הלא המה מכשילין אנשים ומחטיאים רבים בהרהורי עבירה שקשין מעבירה.

כב. הגאון רבי יעקב אורנשטיין אב"ד למברג. בעל ישועות יעקב. בישועות

יעקב או"ח סי' ע"ה סק"ג. ולגוף הדין כיון דהך דיוצאה וראשה פרוע מטעם פריצות קאתינן עלה, וכיון שאינו ניכר השער של פאה נכרית אם הוא משער גופה או משער נכרית, ואמנם המגבעות של שער יש בדבר להקל ולחחמיר שא' [שאם] השערות ארוכות ויוצאין חוץ למגבעות יש להחמיר, אבל המגבעות לבד אין בזה חשש איסור וכו', ומסיק דאולי יש בפאה נכרית איסור תורה עיי"ש.

כג. הגאון רבי משה סופר בעל חתם סופר. בהגהותיו לשו"ע או"ח סי' ע"ה

במג"א סק"ה. המעיין בספר ב"ש [באר שבע] בפנים יראה כי סוף דבריו נכונים, והמה בשם הגאון מו"ה יחזקאל [יהודא] קאצילנבויגן, והוא הוסיף רא' מנדרים מ"ח: גבי שחורי ראש, וכן העלה מהר"י יעב"ץ [ח"א סי' ט' ח"ב סי' ח'] לאסור וכו'.

ועי' בצוואת משה שכ' השמרו לכם חלילה וחלילה לגלות טפח מברשכם על ידי קיצור מלבושים כנהוג, ח"ו לא תהיה כזאת בגדולי ביתי, ומכ"ש

שתזהרו מריעות נשים רעות שמוציאים אפי' שערה אחת חוץ, וגם בפאה נכרית אני אוסרכם איסור גמור, ה' ימציאכם חן וחסד ותגדלו בניכם וצאצאיכם וכו' על התורה ועבודה, כאשר צוה ה' אלוקיננו עמנו ועם בנינו עד עולם. [ויעיין בלב העברי שביאר באורך איסור גילוי שער ופאה נכרית. ושם בהקדמה שני', הביא

ראיות שצוואת רבן של ישראל הוא ג"כ הלכה מרווחת לכל ישראל אף שאינם מזרעו, יעו"ש ובספר שירי משכיל לתלמידו הג"מ ר' הלל ל"ש מקאלמייא, כלל ה' פרט ט' שכתב שמי שהוא ירא ה' ונדבה לבו שאשתו ובנותיו יהיו מנשים באוהל תבורך וילכו בדרכי אמהות בוודאי יאמר גם אני אתנהג כזרעו של אותו צדיק וכו' וכמה מהראוי והנכון שכל אחת יאחת תאמר אעשה כן גם אני ואזכה לברכתו של אותו צדיק וקדוש עליון.

כד. הגאון רבי יעקב ווייל (נכדו של הקרבן נתנאל). בספר תורת שבת (קארלזרוהע תקצ"ט) על הלכות שבת, סי' ש"ג סק"י. לע"ד אין דברי הש"ג כדאי להתיר מנהג וגדר שנהגו וגדרו בנות ישראל עליהן ועל זרען משנים קדמוניות וכו' וכן הוא אצל פיאה נכרית דנשי דידן, שאין אדם יכול להבחין אם בשיער עצמן או בפיאה נכרית היא מתקשטת, ולפי"ז למה לא נאמר שיערה הנה, זמה היא, שתהיה נראית כעוברת על דת משה וישראל, שהרי אפי' כמה וכמה דברים שמקורם אינו אלא איסור דרבנן גזרו בו משום מראית עין שלא יהא נראה כאילו עובר איסור דרבנן וכו' ומי זה (לא) יאמר כאן שאינו אסור משום מראית עין דמחזי ממש כעוברת על איסור דאורייתא וכו'. וכבר כתבתי בכל מה שנאסר אצל שיער עצמן דגם בפיאה נכרית אסור משום מראית עין, ועוד כיון שדומות ממש לשיער עצמן הרי היא פועלת בהן ערוה, וכו', עכ"פ ללכת בהן לבהכ"ס או לחוץ איסור גמור הוא, שהרי אפי' אם שיערה מכוסה אלא שאין עליה רדיד ככל הנשים יוצאת שלא בכתובה כמ"ש באה"ע סי' קט"ו ס"ד, מכש"כ אלו שנושאות פיאה נכרית נגד המנהג שנהגו בנות ישראל שצריך בעלה לגרשה ואין לה כתובה, אבל גם בבית ובחצר קבלו עליהן נשותינו משנים קדמוניות שלא ללכת בשום דבר הנראה ודומה לשער, ונדר דאורייתא היא (עי' פסחים ד"ג שלא התיר ר' יוחנן לבני ביישן לילך בע"ש מצור לצידן אף דאי אפשר להו כמו לאבותיהם, ואפי"ה אסר להם מצד אל תטוש תורת אמך, ועי' ביו"ד ר"ס רי"ד דדבר המותר שנתקבל שלא בטעות לסייג ולפרישות אין לו התרה).

לכן על המתפרצות בעם לשאת פיאה נכרית ומראות את עצמן כאילו הן מבנות שיער ללכן בהן בשוק או לבהכ"ג וכדומה איסור גמור הוא מדינא, ובבית ובחצר ג"כ נאמר עליהן ופורץ גדר ישכנו נחש, ומכש"כ על אלו שמגלות חצי ראשן להראית שער עצמן והולכית בהם לבהכ"ג, דלא די שבעצמן עושין איסור דאורייתא, אלא שגורמים שגם הנשים הכשרות העומדות אצל הפרוצות האלה עושות איסור לקרות ק"ש ולהתפלל כנגדן כמ"ש בר"ס ע"ה, ועליהן נאמר קדוד שיער מתהלך באשמיו, שעל קדקדן חמת ה' ירד ויחול עליהן כל הפורענות שאמר ישעיה הנביא, על פרוצות בנות ישראל, ועל השבין מדרכיהן הרעות האלה ושומעות לקול תורתנו הקדושה ומנהגות בנות הכשירות תחול ברכה על ראשן. כה. הגאון רבי ישראל ליפשיץ בעל תפארת ישראל על משניות, פ"ו דשבת מ"ה, הרי אסור משום מראית עין מדמחזי כפרועת ראש, דאפי'

בחצר עכ"פ כעוברת על דת יהודית הוה, והרי אפי' באיסור דרבנן אסור משום מראית עין.

כו. הגאון רבי מאיר א"ש, בעל אמרי אש, אלו הן הדברים אשר צוה רבינו מאיר א"ש ז"ל לפני מותו לזרעו אחריו, ואמר בזה הלשון, מה אצוה לכם, שתלמדו בהתמדה, או שתהיו עובדי השם, זה תבינו מנפשכם, אך זה אצוה לכם מאד, תזהרו להיות עוקר הרים על מנהג קל שבקלים, והנשים ישמרו מללבוש פאה נכרית ח"ו עכ"ל הקדושה. (לב העברי ח"א דף פ"א).

כז. הגאון רבי יהודא אסאד בעל מח"ס שו"ת מהרי"א, (תלמיד הגאון רבי מרדכי בנעט), בתשו' מהרי"א יו"ד סי' שס"ו, אמנם אף שהעלה בתשובה מאהבה דלית בפיאה נכרית משום לתא דאיסור הנאה משיער המת עכ"ז מסיק לאיסור משום ובחוקותיהם לא תלכו יעו"ש, וכן נ"ל שזהו בכלל מאז"ל בספרי על פסוק זה דאסור ללבוש ארגמן וכיו"ב או מגדלי בלורית היינו קליעת שער הראש כמותן ועי' בספר החינוך. — והיותר נראה לאסור ולגזור תחילתן משום סופן דהא חזינן מה עלתה בידן עי"ז, גם עד היום באו מזה הנשים לילך בפריעת הראש בשערות עצמם שלהם והדברים עתיקים.

כח. הגאון רבי שלמה קלוגר בספר שנות חיים תשובה שט"ו, והנה לדינא נראה לי בזה"ז אפי' המג"א מודה דאסור וכו' דהרי עיקר האיסור שלא תצא אשה בשערה מכח שיבא לידי הרהור דברים בה ולידי פריצות, וא"כ המג"א מיירי בזמנו ובפרט בזמן הש"ס שהיו רובן הנשים כשרות ולא הוי דרכן לילך בגילוי שער שלהן לכך מותר בפיאה נכרית שלא יבואו לידי הרהור דמידע ידעי דאין השערות שלהם, אבל בעוה"ר בזה"ז הרבה פרוצות שהולכין בכוונה בשער שלהם א"כ אף ההולכת בפיאה נכרית מה מהני זה הרי הרואה לא ידע ויסבור דשלה הוא וכו', וסוף סוף יבא לידי פריצות והרהור וכו' לכך חלילה לילך בפאה אפי' נכרית רק בפארציילא אולי יבא ה' וישפוט וימהר גאולתינו אמן. [מובא להלכה בספר פתחי עולם ומטעמי השולחן (להג"מ ר' דובר קרסיק, וילנא תרס"א) על שו"ע או"ח סי' ע"ה].

וכ"כ בספר קנאת סופרים (למברג תר"ז) תשובה ע"ב (השמטה לספרו שנות חיים סי' שט"ז), ואדרבה מן המשנה הנ"ל [אם העידו שראוה יוצאת בהינמא וראשה פרוע כתובתה מאתים], יהיה מוכח דפאה נכרית אסור דאל"כ מאי ראי' דראשה פרוע דלמא הוי שער נכרית דהרי א"א להכיר בלי הבחנה אם הוי השער שלה או של אחרת ועכ"פ הו"ל לומר דהעידו בפירוש דשלה היה השער, ובע"כ דגם פאה נכרית אסור.

כט. הגאון רבי צבי הירש חיות בשו"ת מהר"ץ סי' נ"ג, אשר שאלני הני נשי דידן אשר חדשים מקרוב באו שהנהיגו לקשט את ראשם בפיאה נכרית (שייטל) וכו' אכן בפאה נכרית, אם כל הראש מכוסה, ורק קצת משערות נכריות המה עודפות על המצח מבעד לצמתן אפשר באמת דמותר, ובכל

זאת אע"ג דהרמ"א והמג"א הסכימו לדעת הש"ג להתיר בפאה נכרית, בכל זאת כיון דנהגו העם לאסור כל גלוי שער באשה לא ערב לבי להתיר וכו'. ובימי ילדותי לא שמעתי בכל תפוצות ישראל במדינת פולין, רק חדשים לבקרים באו אשר הרבה פרצו הגדרות, וראוי להוכיחם ולהחזירם למנהגם הקודם.

ל. הגאון רבי מנחם מנדל מליבאוויטש בעל צמח צדק, במשניות פ"ג דברכות, וקצת ראי' דבפאה נכרית לא שרי רק בחצר מדאמרי' בשבת (ס"ד) הכל בכבול, ואמאי עזיב פאה נכרית, אלא דבפאה נכרית גם בחול אינו מותר רק בחצר.

לא. הגאון רבי חיים הלברשטם מצאנז בעל דברי חיים יו"ד ח"ב סי' נ"ט, שאלה, אם מותר לאשה לילך בפאה נכרית בשוק.

תשובה. כבר האריכו בזה בספר באר שבע ובכל האחרונים ורובם מסכימים לאסור, ועיין בכנה"ג באהע"ז [סי' כ"א] שרבו האוסרים, וכן בע"א [עצי ארוזים] אוסר, ויותר מזה מבואר בר"ן בכתובות ובריטב"א שם מובא באסיפת זקנים שאפי' לתת חתיכת משי וכדומה על הפדחת שיהי' דומה לשער אסור דזה הוי דת יהודית, ותימה על כה"ג באהע"ז שנשמט ממנו דבריהם, ולכן בודאי אסור לצאת בפאה נכרית והוא דת יהודית, דברי הבאעה"ח.

ועי' עוד ביו"ד ח"א סי' ל'. ואך באמת אין אנו צריכים לזה כי ידעתי בביורר בהיותי אצל מו"ח ז"ל במעהרין שגם שם לא הלכו במלבושי פריצות כזה ח"ו, וכפי ששמעתי אני לא נמצאת בכל מדינת אשכנז שום אשה חשובה לילך בשערות ופאה נכרית רק איזה מנקלי העם פחותי הערך והיו לקלס, ורק בעוה"ר מקרוב נשתרבו המנהג הזה מן האפיקורסים.

לב. לג. הגאונים רבי יוסף שאול נטנזון בעל שואל ומשיב, ורבי מרדכי זאב אטיגנא בעמח"ס מאמר מרדכי, בספר מגן גבורים

(או"ח סי' ע"ה), אלף המגן סק"ח אבל האמת כי זקנינו (הוא מהר"י קצינלבוויגן המובא בכאר שבע סי' י"ז) בקעה מצא וגדר בה גדר וראוי להחמיר, וכ"ז בפאה נכרית אבל שיערה של עצמה שנחתכו וחברו בראשן כדי שתהא נראית בעלת שער אסור. לבוש.

ב. שלטי הגבורים" סק"ג, ומ"מ זה ודאי אם אין מנהג המקום כן שילכו הנשים בפאה נכרית ודאי יש לאסור משום מראית העין כמ"ש זקנינו הגאון מוהר"י ז"ל ואולי הוא גם כן בכלל דת יהודית, ובפרט לקשור בשערן כמו שהיו נוהגין בזמן הש"ס דודאי איכא איסור היכא דאין המנהג כן, וגם זקנינו שהאריך בפסק הלז בלי ספק שכוונתו הי' לשם שמים בשביל שראה שנפרץ בעת ההוא וכל כוונתם הי' לדמות לעכו"ם וע"כ ליבהו ליבתה רוח טהרה לעורר מדנים ע"ז. לד. הגאון רבי אברהם תאומים אב"ד בוטשאטש (בן בתו של רבינו בעל הנתיעבות ז"ל), בשו"ת חסד לאברהם מהד"ת אהע"ז סי' פ"ז, ע"ד

מה שנהגו הנשים ללבוש פאה נכרית בראשם עד שנראה כאלו הם הולכין בשערות

עצמן מגולה ודבר זה שאבותינו נדגו בו איסור באו פריצים וחללו גדרן של ישראל, והאמת עם כ"ת כי המכשלה הזאת תחת יד חכמי הנה מובטחני בבנות ישראל הכשירות ישמעו לקול הורים בכל אשר יגזרו ואמר ע"פ דתוה"ק, וע"כ אני הקטן יוצא תחלה לברר בקצרה כי חלילה להקל בזה, ופשיטא דיש בזה איסור דרבנן וחוששני עוד גם מאיסור דאורייתא וכו', אבל לפענ"ד נראה שיש בזה איסור דאורייתא לפ"מ שפירש"י בכתובות שם אזהרה לבנות ישראל שלא תצא בפרועת הראש מדעבדינן לה הכי לנוולה מדה כנגד מדה כמו שעשתה להתנאות על בועלה מכלל דאסור, וכיון דעיקר האיסור משום פרוצות שהיא מתנאית לבני אדם מה לי שער עצמן או שער נכרית שעשויות באופן שנראה כשער עצמן תורה אחת להם ואסור מה"ת וכו' ואף שהיקל הרמ"א ז"ל באו"ח סימן ע"ה לענין ק"ש בגילוי פיאה נכרית נראה ברור דלא היקל רק לענין ק"ש וכו' תדע מדלא הביא הרמ"א ז"ל בהגהותיו דברי הש"ג באהע"ז סימן כ"א ששם עיקר דין פריעת הראש באשה אע"כ דכאשר דברנו כן הוא שלא רצה לסמוך להקל בזה לפרוץ גדרן של ישראל דעכ"פ לא עדיף מדת יהודית שיוצאה בלי כתובה אף דיוצאת בקלחה וכו', ע"כ כל מי שיש בידו למחות יעשה ולגדור פרצות ישראל ולמנוע בנות ישראל הכשירות מלצאת בפאה נכרית, השומע ישמע והחדל יחדל ואנחנו נקיים, והעובר חטאו ישא וכל השומעים לדברינו יתברכו מאלקי אמן.

לה. **הגאון רבי אריה ליבש הלוי איש הורוויץ** אב"ד סטריא, בעל שו"ת הרי בשמים ג' מהדורות, בשו"ת הרי בשמים מהדו"ק סי' ל"א, קונטרסו היקר הגיעני תמול שישום, ומחזיקנא טיבותא מלא חפנותא, ואפריון נמטי' לי' אחרי רואי כי העיר ד' את רוחך ונשא לבך אותך בחכמה לאדפוט' אידרא קונטרס אסיפת חכמים מכל חכמי דורנו שיחיו לאסור איסור על נשי ענונו לבל תשאנה על ראשן פאה נכרית הנקרא שייטעל, וגם אותי קראת להיות אמרתי צרופה בצירופא דרבנן לחוות לו דעי עפ"י דתוה"ק וחשתי ולא התמהמתי למלאית משאלתו ואענה אף אנכי חלקי אמרה נפשי בעזר צורי ית"ש וכו'.

עכ"פ לא מוכח מזה שלא יהי' איסור בפאה נכרית משום מראית עין שנראין כשערות דידה מחוברין וכו' ולהאמור הא ברה"ר בלא"ה אסורה לצאת בפאה נכרית משום מראית עין שסברו שהם שערות דידה ממש, ובסוף התשובה מביא ד' הכנה"ג בשם המשא מלך (הובא לעיל אות ב') וכתב ע"ז, הרי חזינו דהרע בעיניו המנהג שמשמין משי שחור על פדחתן ומכ"ש הפאה נכרית שנראה כשערה ממש בוודאי ראוי להחמיר.

לו. **הגאון רבי אהרן קריספין** בעל מח"ס בית אהרן על הש"וע, בבית אהרן אבן העזר (מערכת הפ' אות א) אחר שהביא דעת האוסרין והמתירין סיים וא"כ מי יערב אל לבו להתיר בקום ועשה נגד ארייותא אילין. **לו. הגאון רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים** אב"ד סיגוט בעמח"ס ייטב לב ושו"ת אבני צדק, בספרו ייטב פנים מאמר דורש טוב אות ד'.

וז"ש נפש כי תחטא וגו' ועשה מאחת ר"ל הנפש שהוא מאומה הישראלית הנקרא אחת ועשה א"ע מהנה מאו"ה הנקראים הנה לשון רבים והכוונה במה שהולכין ולובשין כמוהו. ובפרט הנשים ההולכים כמוהם ממש על הגוף ועל הראש באין מכיר, ואם לא כמוהו לגמרי שהם הולכים בכל השער שלהם ממש לא כן בנות ישראל שהולכין רק במקצת שער שלהם סמוך למצח למען יעמוד השייטעל יפה. ז"ש מהנה ממקצת מהנה וכו' ויותר מזה הנשים עושים חדשות שהולכין בגלוי הראש בדבר הדומה לשער ובפאה נכרית רק על קצה הראש סמוך למצח יש להם כובע וכו' וגם עתה אני מבקש ומזהיר לבל יוסיפו ללכת במלבושים כאלו, ומה שעבר הוא רחום יכפר וכו'. ועיי"ש עוד באות י"ב. שיהי' אדם נקי כפים מבחויץ ובר לבב מבפנים וכמ"ש לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי, וז"ש יעקב הסירו את אלהי נכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם שמבחוץ. ומזה יש ליקח מוסר השכל להזהיר לבית יעקב אלו הנשים מישראל לבל ילכו במלבושי זרים ופאה נכרית עד שאינו ניכר בין יהודית לנכרית מבחוץ, וגם עוברים וצל לא ובחוקותיהם לא תלכו כמבואר בפוסקים ובתשובת אחרונים וכו'.

ועיי"ש באות כ"ג, שלא ילכו במלבושי זרים ולא ידמו להם כ"א יהי' מצויינים בלבושיהם כדת של תורה, ובל יראה החוצה שום שיערה ואף דמות פאות נכרית בכלל אזהרה.

ועי' עוד שם במאמר „זכר ליציאת מצרים" אות י"ב, גם יתכוין לומר לא יראה לך דייקא חמץ ולא יראה לך שאור וגו' וס"ד לומר שלביתו זו אשתו יראה חמץ ושאור שלהם ובאמת גם ע"ז עובר בב"י ע"ד שפירש הרב הקדוש זלה"ה מרומנאב אלו עוברין פרש"י בבל יראה כותח הבבלי וכו' ר"א אומר אף תכשיטי נשים המלובשים והכובעות הגבוהות ופאה נכרית, וזה שהוצרכה תורה שאור לא ימצא בבתיכם.

ועי' עוד שם בתוכחת מוסר לי"ג מדות אות כ"ח, והנה כתיב כה תאמר לבית יעקב ואחז"ל אלו הנשים לכן הנני להזכיר את הנשים ולבקש מאתם ולהזהירם לבל ילכו בראשיהם כאשר עד עתה כי כפי הנשמע הוא פרצות גדול אוי לעינים וכו' ולאזנים כו' יש מהן שהולכין בפאה שלהם נכרית שגם זה אסור כמ"ש בס' באר שבע באורך, ויש מהן שהולכין בפאה שלהם ועי"ז עבירה גוררת וכו' לסרוק בשבת לתקן שערותיהם, אוי שכך עלתה בימינו, וכבר אמרתי שזה שאמרה תורה חדשים מקרוב באו לא שערום אבותיכם בהליכות כאלו עוד יתכן לשון שער בשין שמאלית והכוונה שלא הלכו אבותיכם בשערות כמו עתה.

לח. הגאון רבי הלל ליכטנשטיין אב"ד קאלמייא (תלמיד הח"ס ז"ל), בספרו אבקת רוכל ח"ב כלל ב' פרט א', מכאן תוכחה לכמה מקומות שנהגו הנשים מנהג בורות לישא על ראשם בשוק תכשיט הנקרא (פרוק, או שייטל) שכולה נעשה משער ואין ניכר עי"כ בין פנויה או נשואה, לא לבד שהוא מעיקר הדין משום מראית העין (עיינן אלי' רבה סימן צ"א אות ד' בשם עולת תמיד)

שכובע הנעשה משער אסור לאיש לילך בו או לברך ברכה משום מראית העין, מכש"כ כאן שאיסור פריעת ראש בשוק הוא איסור תורה לנשים, מכש"כ שיש לאסור משום מראית עין, וגם לענ"ד שיש לדון בדבר זה שהוא גם איסור תורה (עין פירש"י דברים כ"ב פסוק ה') לא יהי' כלי גבר על אשה, שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים וכן לא ילבש גבר לילך לישב בין הנשים, הכא נמי י"ל ע"י שהולכת (בפרוק) תלך לישב בין הפנויות כבתולות וכמה פריצות יכול להסתעף מדבר זה.

עוד כתב בספרו מקרי דרדקי ע"ס בראשית אות ל"ה, וגם בכלל וכבשוה, אפשר הוא שהחיוב מוטל על הזכר לכובשה שלא תהי' יוצאת בראשה פרועה אשר לא כדת, והיינו שיש מקומות שהתירו לעצמם לכסות ראשם (בשיטעל הנקרא פארוק) עשוי משערות, שמלבד שזה איסור גמור אפילו בבית ואסור לבעלה להזכיר את השם בבהמ"ז, ובקידוש, ובשאר ברכות, וכיוצא באלה, משום שיער ראשה ערוה, והגם ששערה מכוסה, אבל למראית העין נראה כאילו היא הולכת פרועות הראש ממש, וכל מה שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, עיין (אלי' רבה סימן צ"א ס"ד) דס"ל שאסור להזכיר השם אם יש לו כובע משערות הנקרא פארוק משום איסור מראית העין, ופליג על רמ"א (א"ח סימן ע"ה סעיף ב'), שזהו איסור גמור שנראה כאלו היא פרועת ראש ממש, וגם דבר זה פתח רע שיגרום לילך בגילוי שער עצמו בלא (שיטעל).

וגם משום שע"כ אינו ניכר בין פנויה לנשואה, נלענ"ד כעת מלבד שדבר זה אסור מאזהרת לא תסור, עוד נוסף שיש בזה איסור של אזהרת ל"ת של תורה, עיין דברים (כ"ב פסוק ה') לא יהי' כלי גבר על אשה פירש"י שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים שאין זו אלא לשם ניאוף, מעתה מסתבר מאהר דקיי"ל כשיטת (הרמב"ם) קריבה דגילוי עריות חיבוק ונישוק וכיוצא בו, היא בכלל יהרג ואל יעבור (עי' יו"ד סי' קנ"ז) משא"כ הדין כשהיא פנויה, א"כ איסור תורה הוא שתלך באופן כזה שתהיה נראית שהיא פנויה משום שע"כ תוכל לבא לידי קריבה דגילוי עריות שהיא בכלל יהרג ואל יעבור.

ועי' בספר שירי משכיל כלל ה' פרט ט', שכתב, ובכלל הסתות עמלק וכו' שטורח ומפתה לנשים שיהי' בבחינת גבהו בנות ציון שתלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים ולקשט בתכשיטים ובמלבושים כאחת הפריצות והשרות, הגם שהם בגדי שחץ וגאוה ולא מדרכי הצניעות, וגורמין להבעיר היצה"ר בלב רואיהם, ועי"כ הולכין מעט מעט מדת יהדות מדרכי הצניעות ומשנים מדרכי אמהות הכשרות להתקשט אף בפאה נכריות הגם שהיתר דבר זה רפוי מאד עיין (תשובה מאהבה ח"א סי' מ"ח) שפליגי בזה גדולי הפוסקים ורבינו הגדול בדור האחרון הזה [מרן הח"ס ז"ל] צוה לכל ורעו, וז"ל וגם בפאה נכריות אני אוסרכם איסור גמור וכו' ואח"כ עבירה גוררת עבירה והוסיפו להרע לילך יותר בפריצות, ללבוש פרוק הנקרא במדינה זו שייטל, והיינו לכסות כל הראש בפאה נכרית, וזה אסור

מדינא, וכל הפוסקים מודים בזה משום שנראות כהולכות פרועה ראש (עיין תשובה מאהבה ח"א סוף סימן מ"ח), וגם היא פתח רע לבא אח"כ לילך בגילוי שער עצמה, ואחרון הכביד שהוא פריצות ועזות גדול מאוד משום שאין ניכר עיי"כ בין פנויה לנשואה. [ועיי"ש בהערה שהאריך להביא רא' ממס' כתובות ס"ו ע"ב דפארוק אסור]. ועי' עוד בספרו עת לעשות ח"ב כלל ו שאלה ל"ה.

לט. הגאון רבי צבי הירש ארנשטיין אב"ד בריסק (בעל ברכת רצה). נדפס בישועת יעקב אהע"ז סי' כ"א. ואשר הוגד לך ידיד נפשי בשמי כי הקלתי לנשים לשאת פאה נכרית משום כי גם שער עצמו אין איסורו ברור באופן כזה ששאר הראש מכוסה, שקר הוגד לך מעולם לא יצאו דברים כאלה מפי להקל בפאה נכרית ואף גם להחליש האיסור בשערות עצמן ח"ו וכו' ומצד הסברה אמינא לאסור פיאה נכרית לפמש"ל בשם הרא"ש ז"ל לחלק בין אלו השנוים במשנתנו דיוצאות שלא בכתובה לשאר עוברת על דת, דבאלו מלבד האיסור יש ענין פריצות, וא"כ בפאה נכרית כיון שאינו ניכר אם הולכת פרועת ראש פריצותא מיהו הוי וכו' וזה ברור אצלי ע"ש.

מ. הגאון רבי יוסף רייזין אב"ד טעלו בספרו עדות ביהוסף (סי' כ"ט ענף ג') והנה חתני הנ"ל הביא ד' הגאון בעה"מ תפארת ישראל וכו' והשיג עליו ע"פ ד' הכו"פ (סי' פ"ז), ולדעתי נראה דהדין עמו בזה דלא גרע מדם דגים וחלב אשה דאסור משום מראית העין וכו' [ואף דבסוף מסיק דליכא משום גילוי ראש בפ"ג, מ"מ בזה מודה דאסור משום מראית העין כמש"כ כאן].

מא. הגאון רבי משה יהושע יהודא ליב דיסקין אב"ד בריסק, ומרא דארעא דישראל. בשו"ת מהרי"ל דיסקין בקונטרס אחרון סי' ר"ג, עיין שלטי הגבורים פ' במה אשה, דבשער תלוש שרי, ונ"ל דדווקא דניכר לכל שלא נעשה משער של עצמה, אבל בלא"ה ודאי אסור, כדקיי"ל לאסור בדם דגים ובכמה דוכתי, משום מראית העין, ובפרט לענין איסור ערוה, שהוא חשש הרהור, גם בלא"ה י"ל דשם רק לחצר אמרו ובאינה מעורבת, אבל לרה"ר עדיין מנ"ל.

מב. הגאון רבי יצחק שמלקיש אב"ד לבוב, בספרו שו"ת בית יצחק או"ח סי' ט"ו, אמנם יש לחוש לדעת האוסרים והם גדולי האחרונים והמורים, וגם לפי שע"י כן רבים יבואו לידי מכשול וחילול שבת גדול שסורקין הפ"ג בשבת, גם הורה הנסיון שאחרי שהולכין בפ"ג הולכין בשערות של עצמן דלא מנכר ובאין לידי איסור דאורייתא ע"כ שומר נפשו ירחק מזה ומהראוי לכל ירא ד' להזהיר לב"ב שלא ילכו בדרך הנשים הפרוצות אך בדרך הצנועות ולא ילכו בפאה נכרית ויזכו לבנים כשרים כהני משרתי עליון כמאמר חז"ל, ובסוף סי' ט"ז מסיק, וגם מכמה טעמים ראוי לגדור גדר ולעמוד בפרץ, וד' יפיץ ענן אורו על אחב"י לשמוע דברי חכמים בנחת וילכו בדרך הצניעות.

מג. הגאון רבי דוד ליב זילברשטיין בעל שבילי דוד על ד' ח' שו"ע. בשבילי דוד או"ח סי' ב' סק"ב, וברש"י בישעי' [ג, טז] על הלוח וטפוף בשם תרגום יונתן דזה פיאה נכרית שנשים קולעות עם שערן שיראו ריבוי שער, ומזה תוכחת מגולה לנשים הנושאים פיאה נכרית להעבות שערן שתחתיהן וכו' ובד"מ סי' ש"ג כתב דמותר לכסות שערן בפיאה נכרית היינו באופן דלא מיתעבה שערותיה ע"י פיאה נכרית רק כיסוי בעלמא אבל כשמתעבות על ידן וודאי זה פריצות גדול כאמור, והן הנה היו בעוכרן בעו"ה בנבואת ישעיהו הנ"ל כאמור, וגם זה מה שמתיר בנשים פיאה נכרית לכסות שערן זה במקום שלא נהגו נשים כן מעולם ליוהר בזה, אבל במקום שנהגו כבר שלא לילך אפי' בפיאה נכרית וודאי לא מדרכי הצניעות הוא.

מד. הגאון רבי יחזקאל שרגא האלברשטם אב"ד שינאווא. בספר דברי יחזקאל עה"ת בדרוש לשבועות, ועתה ראיתי כי מוכרח אני להניד כי איסור גדול יש לבנות ישראל לילך בבגדי פריצות ובפאה נכרית וכל איש ישראל מחויב למחות באנשי ביתו בכל כחו, המקום ירחם עלינו ויסיר המכשלה הזאת מעלינו.

מה. הגאון רבי יוסף נסים בורלא ראב"ד (לעדת הספרדים) פעיה"ק ירושלם. בשו"ת וישב יוסף (ירושלים תרס"ה) חיו"ד סי' ב'. לרב אחד שרצה להתיר, כ' ואיך לא ראה מ"ש הרב באר שבע בס"י ח"י וכו' ודחה רא"י זו (של השלט"ג) בכ' ידים והאריך בראיות לאסור יש"ב גם הרב מים רבים ז"ל בתאה"ע סי' ל' אסרו, גם הכנה"ג ציין לאסרו, והמדקדק בדברי הגאון בא"ש ז"ל ישר יחזו פנימו כמה ראיות הביא לאסור.

מו. הגאון רבי גרשון ליטש ראזנבוים (בן הגאון ר' משה ליב ליטש מפ"ב בעל מתא דירושלם על הירושלמי). בספרו משיב דברים ח"ב סי' קכ"ו, כשכל הראש מכוסה רק פיאה נכרית יוצאין מתחת הסככה על לחי' שקורין לאקקען בלע"ז קבוצת תלתלים באלה כ' התשובה מאהבה דהש"ג ומג"א מתירין, אבל הנשים כעת שהולכין בשייטעל על השערות שלהן וגם כל הראש אינו מכוסה בדבר אחר, רק השייטעל או הפרוק הוא הכיסוי של הראש, חלילה ולכ"ע ודאי צניעות וחשיבות יותר לילך בלא פיאה נכרית, וגם שיער א' לא יצא החוצה, ונשים הצנועות הולכות בלא שייטעל.

מז. הגאון רבי צבי הירש שפירא אב"ד מונקאטש בעל דרכי תשובה. בספר תפארת בנים עה"ת בשו"ת שבסוף הספר סימן ב', ע"ד שו"ב שאשתו מתקשטת בפאה נכרית ורוב בני העיר מסכימים, ומיעוט ממאנים מלקבלו, והשיב, הנה הדין עם מע"כ ואחזות מרעיו שלא לקבלו לשו"ב, דבזה וכיוצא יכולין גם המיעוט לעכב היינו לכוף את הרוב שלא לקבלו כי הוא עון פלילי, ובס' עצי ארזים על תאה"ע"ז (סי' כ"א סק"ב) כ' דהמקילין בזה עתידין ליתן את הדין עיי"ש ובשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' מ"ז ומ"ח וח"ב סי' רכ"ב בהגהות השו"ע סי'

ע"ה) כ' דמלבד דלובשת פאה נכרית עוד יש בזה משום דבחוקותיהם לא תלכו עי"ש. ועי' בשו"ת מהר"י אסאד (חיו"ד סי' שס"ו) שהביאו והסכים עמו לדינא ע"ש. ועי' בשו"ת אדומ"ר דברי חיים (ח"א יו"ד סי' ל') בארוכה כדברים האלו וכו' ומעתה בשו"ב שצריך להיות ירא שמים מרבים ואם ראינו שמיקל בזה הרי נראה בעליל שהוא קל. וכבר כתבו גדולי האחרונים עי' בחיבור דרכי תשובה (סי' ב' ס"ק פ"ג) דשו"ב שעבר רק על דבר קל שהוא מחומרא דעלמא יש לפוסלו כיון שהוא חשוד ע"ז להכשיל בעניני שו"ב ג"כ מה שהוא רק ממנהג וחומרא בעלמא כמו יתיר כ"ס וכו' וכדומה עי"ש ומכ"ש דזה שיש חשש שהוא חשוד לדבר החמור חשוד על הקל כיון שהוא בכלל ובחוקותיהם לא תלכו א"כ מכ"ש שהוא חשוד לדבר הקל חומרות בעניני השו"ב שקבלו רק ממנהגא כנו' וכתבתי מזה בחיבורי דרת"ש בה' שחיטה כמה פעמים עכ"פ לקבלו מחדש אם מיקל בזה בודאי יצא מכלל ירא שמים מרבים, וחלילה לקבלו לטו"ב. ומהאי טעמא השוחטים בפה"ק מוזהרים ועומדים מפקודתי אשר לא יקחו ללמד אומנת השו"ב באם אשתו מתקשטת בפאה נכרית. [ועי' בדרכי תשובה סי' קע"ח סקי"ז שהביא דעת האוסרים פ"ג].

מח. הגאון רבי יחיאל מיכל היבנר אב"ד ניזונב בעל מחבר שו"ת משכנות הרועים ועוד, בספר משכנות הרועים ח"ש קונטרס עת שלום דף י"ב, והנה לא אדבר באותן שכבר פרצו גדר ישראל ביתר שאת והלכו בשערות מגולה וכדומה אשר בלי ספק אין אנו אחראין וכבר יצאו מכלל ערבות, אך אני צועק מר על הכשרים שהם בגדר ישראל ועכ"ז מקילין להם והולכין בפאה נכרית ובאמת הוא איסור גמור מחמת מראית העין, ועיין בזוה"ק פ' גשא אמר ר' חזקי' תנבא לייתי על בר נש דשביק לאנתתי' דתתחזיא בשערי' לבר וכו' גרם מסכנותא לביתא לביתא ע"ש יסמר שערות ראשך, וא"כ בלי ספק גם בפאה נכרית יש להחמיר, עי"ש.

מט. הגאון רבי שלום מרדכי הכהן (מהרש"ם) אב"ד בערזאן. בספר דעת תורה על שו"ע או"ח (ירושלים תשי"ח) סי' ע"ה ס"ב, אחר שהאריך להביא דעת האוסרים פיאה נכרית, כ' ולפי"ז יש ליזהר בק"ש ובהמ"ז ושאר ברכות שלא לברך נגד אשה הלובשת בפאה נכרית, אך בעצימת עינים אולי יש להקל, ועי' מה שהביא המהרש"ם ז"ל בהערותיו לספר אורחות חיים (ספינקא) הנדמ"ח סי' ע"ה עוד הרבה דיעות האוסרים פיאה נכרית.

ג. הגאון רבי אברהם פלאג'י, בספרו ברך את אברהם פ' בחוקותי האריך להביא דעת האוסרים פיאה נכרית וסיים בזה"ל: ופשיטא דבמקומותינו לא נשמע ולא נמצא מנהג כזה לילך הנשים בכיסויי הפארוק הנ"ל כלל, ואם המצא ימצא אחת מעיר פורצת גדר בטלה וחלילה לנו למילף מקלקלתא, וכל בית ישראל נקיים. (מובא בשדי חמד אסי"ד מערכת ד', ועי' לעיל סי' ו').

נא. הגאון רבי חיים חזקי' מדיני בעל שדי חמד, בשד"ח אסיפת דינים מערכת ד' (דת יהודית) אחר שהביא דעת הפוסקים לאיסור. כתב על דברי המתיר ואין דעתי נוחה בזה. ופשיטא דבמקומותינו שלא נתפשט המנהג זה כבר קבלנו דעות האוסרים ואסור לפרוץ גדר.

נב. הגאון רבי משה בן עמרם גרינוואלד אב"ד חוסט בעל ערוגת הבושם. בצוואתו הנקראת "הכנה דרבה" אות י"ח, והו' זהירים באזהרה יתירה שלא יצא ח"ו אפי' מקצת שער חוץ לצמתן, ואפי' פאה נכרית אני אוסר עליכם ותזכו לזרע ברך, דור ישרים יבורך.

נג. הגאון רבי שלמה יהודה מסיגעט בעל ערך שי על דחש"ע. בשו"ת תשורת ש"י מהדורא קמא סי' תק"ע. שאלה, נשים הצנועות ונוהגין סלסול בעצמן שלא ליתן על ראשן פאה נכריות אם מותרין בקונסט האר שייטל העשוי מאיזה צומח בארץ לא משער רק דומה ממש לשער. לע"ד אינו סלסול אלא מדינא אסור וכו'. תמהני שלא הביאו ירושלמי בפרק המדיר דאיתא התם ר"ח בשם ר"י היוצאה בקפלטין שלה אין בה משום ראשה פרוע הודא דתימא בחצר אבל למבוי יש בה משום יוצאה וראשה פרוע, ופירש הערוך קפלטין בלשון רומי שער ותלתלים ופאה נכרית, והובא בגליון הש"ס בבלי פ' המדיר (דף ע"ב) הרי דפאה נכרית במבוי אסור משום דת יהודית ומאן ספין לחלוק על הירושלמי בדבר שאינו מוכח ההיתר מש"ס בבלי, וכיון דאיסור פאה נכרית משום פריצות דמדמין עצמן לנכריות שהולכין בשערן ועושין הישראליות כן ליראות כאלו ראשן פרוע עם שערתן ממש. ממילא יש בה משום פריצות ודת יהודית וכו' וא"כ ה"ט ממש יש בהאר שייטל אף דאינן מן שערות דמ"מ נראות כשערות ממש ואין ניכר שאינה הולכת פרועת ראש.

נד. הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר, בספרו לב העברי ח"א דף פ"א. והנה לאסור פאה נכרית הסכימו יחד בעל באר שבע וכו' ומהר"י מינץ קאצנעלענבוגען והגאון מו"ה יעבץ כולם כאחד אוסרין מן הדין וכו' עפ"י ראיותיהם מש"ס וסותרים כל ההיתרים עם ראיותיהם וכו' והן אחריהם וכו'. בעל עצי ארזים באה"ע סי' כ"א וכן התשובה מאהבה וכו' אמנם גם בעלי עמודי הוראה מתנגדים להתירן (ר"ל, ודעתם להתירן) והן הנה בעל שלטי הגבורים וכו' והכל מבואר היטב בתשובה מאהבה ומסיים שם שאף המתירין לא התירו אלא פאה נכרית דוקא על הפנים של כנגד שערות ראש אלא כשמו פאה הנקרא בל"א (הארלאקען) אבל במקום שערות הראש גם הם מודים לאיסור וכו' ואשרי המונע ממנו וכו' וצאי לך בעקבי הצאן אמותינו היו נבדלות מהם ואל תטוש תורת אמך וכו' ועיין ח"ס סי' ק"ז סוה"ת שהעלה שמנהג אבותינו איסור תורה הוא וכו' וע"כ קאמר רבינו וכו' אך בפאה נכרית שישנה דעת האוסרין ודעת המתירין נקט אמנם אני מסכים לדעת האוסרים ואני אוסר אותם באיסור גמור.

נה. הגאון רבי יצחק אייזיק מספינקא בעל חקל יצחק עה"ת. בקונטרס בן פורת יוסף (הנדפס בסוף ספר אמרי יוסף במדבר) סי' ו' ע"ד הנשים אשר מקרוב נהגו א"ע לישא על ראשן "זשיאאן" והיא נעשה ממין הנראה כשערות וע"ג פרוס מכסה דק מחיטין מעשה רשת באופן שהמין הנראה כשערות נראה מתוך הפרוסה וכו'. והנה לדינא כל דבריו נכונים בדודאי איסור גמור הוא כמ"ש הח"ס [או"ח סי' ל"ו] לענין מטפחת לבד בלי כובע דכיון דנהגו אבות אבותינו לאסור. נעשה ממנהג זה דת יהודית. והעוברת ע"ז יוצאה בלי כתובה ע"ש. וכ"ש לנידון דידן. אך למען לברר חומר האיסור הנני להעתיק דברי רבותינו בזה וכו'. והביא את ד' הירושלמי ופי' הערוך. באר שבע. יעב"ץ. תשובה מאהבה. ישועות יעקב. דברי חיים שאוסרים. ואח"כ כתב. וע"כ נוראות נפלאתי על רבינו הפמ"ג במ"ז באו"ח סי' שג סק"ט שהעתיק מהד"מ דמותר לצאת בפיאה נכרית מגולה לרה"ר. וסיים דכ"כ השה"ג. ובמכתה"ק ז"א בדבד"מ בטורים שלפנינו וגם בד"מ הנדפס בפ"ע בשנת תק"כ ליתא תיבת "לרה"ר" ומיירי בחצר כמ"ש. וממילא נמי אין ראי' ממ"ש הרמ"א באו"ח סי' ע"ה ס"ב דכ"ש שער נכרית. דהיינו נמי בכית או בחצר שאין רבים בוקעים בו. וכ"כ במור וקציעה וכו'. ומעתה יחרד לבב איש ויתר ממקימו שבשביל תאוה קלושה כזאת אשר אין בה לא הנאה גופנית ולא הנאת ממון יגרום ח"ו לעצמו רעה גדולה כזאת.

סיומא דפיסקא הליכה ברה"ר או במקום שרבים בוקעים בו בפאה נכרית שקורין האאר שייטל הדומה לשערות של גופה. ונראית כפרועת ראש לכ"ע הוא אסור מדת יהודית ויוצאה בלא כתובה. ואולי הוא אסור מדאורייתא כמ"ש הישועות יעקב מטעם פרועת ראש. או מטעם בחוקותיהם לא תלכו כמ"ש הד"ה וב"ש. ולבישת מגבעות שקורין היטען אם הוא כדרך הנכרים הוא איסור דאורייתא ולוקין עליו כמ"ש רבותינו הנ"ל. וכן לצאת בכפה שקורין האאר הויבע לבד בלי רביד או מטפחת הוא איסור גמור מדת יהודית. אמנם אפילו בהאאר הויבע תחת הזשיאאן יש איסור גמור. כמ"ש הד"ה חיו"ד סי' נ"ט מהר"ג וריטב"א וכו'. י"כ יאזר נא ר"מ כח ויצרף עמו היריאים שבעירם לבטל מנהג הרע הזה. וכל השומעין ונוזהרין יתברכו בבני חיי ומזוני אכ"ר. עכ"ל.

נ. הגאון רבי חיים אלעזר שפירא אב"ד מינקאטש. בעל שו"ת מנחת אלעזר. בספר נמוקי או"ח סי' ע"ה. ועי' בדברינו בשו"ת מנח"א (חלק ה' סימן ל"ה) [עודנו בכת"י] באריכות ע"ד מג"א אלו וכו'. ודברי הבאר שבע נכונים ואינם דחיים מעיקרא כלל וכמו שביארנו שם באורך בעה"י. וראיתי ג"כ לגדולי אהרונים בזמני שכתבו גם כן בהרבה תשובותיהם שיש לגדור גדר שלא לילך בהשערות נכרית כי שימר נפשו ירחק מהם עכת"ד. ובספר שולחן העזר ה"ב (מהג"מ יצחק צבי לעבאוויטש אב"ד טשאפ) סי' ט' בשמלה לצבי סקי"א העתיק מה שראה בתשו' מנח"א ח"ה (בכת"י). דעיקר כשי' דפיאה נכרית מה"ת. ומש"כ הפמ"ג או"ח סי' ע"ה במדינה שיוצאין בפ"ג יש לסמוך על הרמ"א וכו'. וי"ל

דכוונת הפמ"ג דמיירי בשערות [כנראה כוונת לשונו. פא"נ במקום שערות שדרכן וכו'] שדרכן לגלות דבזה תליא במנהג וכו' אבל בשייטעל שנראה כשער ממנו אסורים מה"ת ובפרט מי שאכותיו הזהירו ע"ז דשייך משום שאל אביך וכו'. ועי' בצוואתו אות ג'. ובאזהרה כפולה לילך בצעיף על ראשך כדרכי אבותינו וכו' לא לילך בפרעזט אפי' של פע"ל הדומה לשיער (כי זה ג"כ אסור עפי"ד רבינו דברי חיים זיע"א).

נו. הגאון רבי יעקב דיאוווסקי בעל מח"ס באר יעקב על ב"ק, מגדולי ירושלים עיה"ק. בספרו מחניך קדוש סי' ז', פאה נכרית העבה אף שגיכר לכל שהיא פאה נכרית וכו' אותן נשים שאמותיהן נהגו איסור בזה אסור ג"כ לבנותיהן ללכת בהן. ופאה נכרית הדקה שנראה כמו שערות האשה אסור לכל. ועיי"ש במקור הקדושה שכ' ומראית העין שמביא לידי גילוי עריות חמור משאר איסור דמראית העין וכדאיתא בע"ז י"ב. אבל מעיין דאיכא סכנה וכו' ועיין ביאור הגר"א יו"ד סי' ק"נ סק"ד.

נח. הגאון רבי יצחק צבי לעבאוויטש, אב"ד טשאפ, בספרו שלחן העזר ח"ב סי' ט' אות י'. וכבר רבו האוסרים גם בפאה נכרית אפי' בקונסטאהר והיריאים לדבר ה' אינם מניחים בראש נשותיהם רק כיסוי שאינו משער כלל ועיי"ש בשמלה לצבי ס"ק י' י"א י"ב שהאריך בבירור דעת הפוסקים האוסרים פאה נכרית.

פאה נכרית לענין ק"ש ודבר שבקדושה

- א. עטרת זקנים או"ח סי' ע"ה כתב, דלפי דעת מהר"י מינץ (פאדווא) אסור לקרות ק"ש כנגד פאה נכרית.
- ב. הגאון יעב"ץ במור וקציעה סי' עה כתב, דאע"ג דלגבי בעלה, לא הוי ערוה, מ"מ לאחרים אסור לקרות ק"ש כנגדה. ואפשר לומר שגם דעת בהג"ה דשו"ע כך היא, שלא התירה משום ראיית ערוה אלא לבעלה. וכו'.
- ג. הגאון בעל פרמ"ג סי' ש"ג, מסתפק אי הוי ספק תורה וחוזר וקורא, יעויין בפנים.
- ד. הג"מ ר' הלל מקאלימייא. במקרי דרדקי בראשית אות ל"ה. כתב, ואסור לבעלה להזכיר את השם בברהמ"ז ובקידוש ובשאר ברכות.
- ה. הג"מ ר' שלום מרדכי הכהן מבערזאן, בדעת תורה או"ח סי' ל"ה כתב, יש ליהזר בק"ש ובהמ"ז ושאר ברכות שלא לברך נגד אשה הלובשת פאה נכרית, עי"ש.
- ו. ועיין במשנה ברורה סי' עה סקט"ו.

סימן ח.

מסקנת הדברים

ובו ד' סעיפים

היוצא מכל הנ"ל לאסור פאה נכרית משום ד' דברים :

א. דת משה ויהודית א. לבישת פאה נכרית במקום שער האסור בגילוי, שמכסה כל הראש ונראית כראשה פרוע וכבתולה. ספק

בדבר אם באופן זה התירו המתירים. הן משום איסור דפריצות בפריעת ראש, והן מפאת הרהור דשער באשה. ולכה"פ משום דת יהודית בצניעות ופריצות. ב. ולדעת האוסרין : אסור פאה נכרית, מעיקר דין דפריעת ראש, ועוברת עכ"פ על דת יהודית. ג. ואלו שנהגו אמותיהן כדעת האוסרין וכן במקומות שקיבלו עליהם שלא ללבוש פאה נכרית הו"ל דין גמור ופסוק לאסורא, בכל גווני. וכמבואר בביאור הלכה סי' ע"ה סעי"ב לענין גלוי שער בחדרה. וז"ל : וכ"כ בתשובת ח"ס סימן ל"ו דכיון דכבר קיבלו עליהו אבות אבותינו וכו' לאסור בזה א"כ הו"ל דין גמור שקיבלו עליהו כהך דעה האוסרת וכמ"ש המ"א סימן תקנ"א סק"ז, ע"כ.

לכן בנות ירושלים שנהגו אמותיהן איסור בדבר וכן קיבלו עליהן בני העיר עפ"י חכמיהם עיני העדה לאסורא, בכל גווני דפאה נכרית ; רביץ עליהו איסורא מעיקר הדין של דת משה ויהודית.

ב. מראית העין : שאסור להראות כעוברת על דת משה ויהודית : להאוסרין ושנהגו וקיבלו לאיסור, בכל פאה נכרית. ולמתירין בפאה נכרית, שנראית כגלוי שער ופריעת ראש. (ויעויין בהקדמה) וברה"ד דאיכא איסור דאורייתא לילך בפריעת הראש בוודאי אסור (באר שבע) אלא אפי' בחצר דאיכא איסור דרבנן משום דת יהודית, אסור, דאפי' באיסור דרבנן אסור משום מראית עין (תפארת ישראל פ"ו דשבת) [אולי יש לומר לפמש"כ הפוסקים דפרוע ראש יש ג"כ איסור דאורייתא משום דבחוקותיהם לא תלכו. א"כ יש מראית העין משום לאו זה ג"כ, ופשוט].

ג. אל תטוש תורת אמן. ע' שו"ע יור"ד סי' רי"ד ס"ב, קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם, ואפי' בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר בהסכמה אלא שנוהגין כן מעצמם לעשות גדר וסייג לתורה. ועי' מגן אברהם או"ח סי' תקנ"א סק"ז, אבל במקום שנהגו למעט בכל משא ומתן לא מהני התרה כיון דיש פוסקים ס"ל הכי כבר קבלו אבותיהם כדעת ההוא, וכתב בתשורת ש"י (מהדו"ק, סי' תק"ע) ומדתלי שקבלו אבותיהם לפי"ז בנ"ד [בדבר הדומה לשערן אפי' וכו' שנשאת אסורה כיון דאבותיה ואמה ואם אמה נהגו בזה איסור יש בה משום אל תטוש תורת אמן.

ועי' בתשו' מהרי"ץ (למרון הגאון ר' יוסף צבי דושינסקיא אב"ד ירושלים ת"ו) סי' קכ"ז שביאר באריכות דכל מנהג הוי דבר תורה מלא תסור, ועי' רמב"ם

ריש הלכות ממרים שכ' «ואחד דברים שעשאום סיג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה, והן הגזירות והתקנות והמנהגות כל א' וא' מאלו השלשה דברים מצות עשה לשמוע להן, והעובר על כל אחד מהם עובר בלא תעשה הרי הוא אומר עפי' התורה וכו' אלו התקנות והגזרות והמנהגות שיורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם» ועי' במבי"ט בקרית ספר והובאו דבריו בל"מ, וכן כ' רבינו אל"י מזרחי בביאורים על הסמ"ג דאף ההחכמים לא החמירו בזה מ"מ מי שמיקל בזה משים שלא נמצא מפורש בתורה הרי זה עובר בלא תעשה, וסיים שם דאף להרמב"ן דחולק על הרמב"ם בדין לא תסור מ"מ הוי כד"ת עיי"ש, ונעתיק מדברי פוסקים מ"ש דנהגו בה איסור בפאה נכרית.

מהר"י מינץ בדרשותיו דרוש א', ואבותינו ואבות אבותינו הקדושים בכל קהילות אשכנזים מחו בדורותיהם שלא ישאו על ראשם אפי' הבינדי ממשי שהגויין שלו דומה לשער.

תורת שבת סי' ש"ג אות י', כ' ע"ז מנהג וגדר שנהגו וגדרו בנות ישראל עליהם ועל זרען משנים קדמוניות וכו' אבל גם בבית ובחצר קבלו עליהן נשותינו משנים קדמוניות שלא ללכת בשום דבר הנראה ודומה לשיער.

הגרצ"ה חיות בשו"ת מהר"ץ סי' נ"ג, כיון דנהגו העם לאסור כל גילוי שער באשה לא ערב לבי להתיר.

תוס' לאברהם מהד"ת סי' פ"ז, שאבותינו נהגו בו איסור, באו פריצים וחללו גדרן של ישראל, ועייין עוד בפנים בסעיף כד, ובירושלים עיה"ק ת"ו נהגו לכסות ראשן בשאהל ע"י המטפחת, וכפסק הרמב"ם (פכ"ד מאישות הי"ב) והשו"ע (אהע"ז סי' קט"ו סעי"ד) דאפי' ראשה מכוסה במטפחת צריך שיהי' עליה רדיד ככל הנשים, ובתשובות שבסוף ספר באר שבע סי' י"ז כתב דבעינן כ' כסויים גמורים, ופשיטא פאה נכרית.

ד. **מקום שנהגו איסור**: מגן גבורים או"ח סי' ע"ה דאם אין מנהג המקום שילכו הנשים בפאה נכרית בודאי הדין עם המחמירין משום מראית עין ואפשר דהוי כעוברת על דת יהודית, וכ"כ בשבילי דוד או"ח סי' ב' דמקום שלא הלכו בפאה נכרית לכו"ע אסור והוי דת יהודית וכן הביא להלכה המשנה ברורה סימן ע"ה סקט"ו, וא"כ בירושלים עיה"ק שמעולם לא נהגו לילך בפאה נכרית רק חדשים מקרוב באו א"כ חל עליהם חומרי מקום שבאו לשם, כמבואר בפוסקים, ובפרט אלו שנולדו בירושלים, וכידוע לכולנו שבירושלים אפילו פשוטי עם לא הלכו בפא"נ.

וכן ה' דעת מרנא ורבנא גאון קוה"ק רבי משה יהושע יהודה ליב דיסקין זיע"א לאסור פאה נכרית, [מבואר דעתו בתשובת מהר"ל דיסקין בקינטרס אחרון סי' ר"ג, מבואר בפנים אות מ"א יעויין שם], וכן ידוע שהקפידו והשגיחו על זה מאד מארייהו דארעא דישראל מרנא ורבנא רבי שמואל סלנט זיע"א, וכן מרנא ורבנא רבי יוסף חיים זוננפלד זיע"א.

גלוח שערות האשה.

זוה"ק פ' נשא (קכז.) דהא נוקבא בעיית לספרא שערא כד אתיא לאזדווגא בדכורא. **מדרש רבה** שיר השירים (ד' א') דהא איתתא כד שערא סגין היא עבדה לה גלשין גלשין. (האשה הזאת כששער שלה גדול היא עושה אותם קרחים קרחים. מתנות כהונה).

בתשו' ח"ס יו"ד סי' קצ"ה משמע שדרך הו' לגלח השערות עיי"ש שנשאל ע"ד הכלות שטובלות ושערותיהן ארוכות ועתידין לקיץ אחר בעילת מצוה אי"כ חושש פר"מ שיחוצו כיון שסופן להתגלח ולענ"ד אין כאן בית מיחוש וכו'. **הגאון** רבי יוסף שאול נטנון בעל שואל ומשיב כותב בספרו דברי שאול עה"ת פ' נשא (דף צ"ה). ופרע ראש האשה ברש"י סותר את קליעת שיערה כדי לבנותה מכאן לבנות ישראל שגלוי שער גנאי להן. סח לי הרב מוהר"א אב"ד פיכאוו במדינת הגר אשר המתפקדים בזמנינו הוציאו מדברי רש"י האלו שאינו רק משום גנאי לבד וכיון דעכשיו אדרבא שבח ויופי להם השער ע"כ מותרות ללכת בשער. ועי' השיב שכיון שהי' בשערי נקנור, ושער נקנור הי' מקורה אי"כ אינו רק משום גנאי אבל במקום מגולה איכא איסור וכדאמרו כתובות דף ע"ב. ולפענ"ד נראה דהדברים כפשטם דבאמת השער הם ערוה וכבר נזכר בשיר השירים ענין שער בתוך שאר עניני נוי האשה וכבר מצינו באיש שהיו שערותיו קווצותיו תלתלים ופחו עליו יצרו וע"כ לא הותר רק לבתולות הפנויות אבל לא"א נאסר זאת למען ישמרו מתבערת היצר ולא יתגרו עליהם יצה"ר, והנה לזאת האשה המנאפת לא הסירה שיערה יען כי יודעת כי מא"א נשמרו בני ישראל הקדושים וכבר מצינו במדרש שנבוכדנצר צוה להשמר מא"א וע"כ היו מניחים שערותם למען לא יודע לאיש אם הן אשת איש ולכך בסוטה צוותה התורה שתסתור קליעת שיערה כדי לבנותה כדי להראות קלונה שנכשלה עיי"ז שרצתה לזנות וע"כ לא גלחה שיערה וזה אומרו מכאן לבנות ישראל שגלוי שער גנאי להן והיינו שגנאי להן שטברו חוק שמוזהרין הן שגלחו שערן והיא לא עשתה כמשפט ועברה חק ודת יהדות וכדי בזיון וקצף ודו"ק.

עי' בקונטרס "באור בענין" להג"מ ר' אהרן לייב ניימאן (בהג"מ ר' אשר אנשיל שהי' אב"ד ווייצען בזמנו של מרן הח"ס ז"ל, ונפטר פיעה"ק ירושלים) שנדפס בשנת תרנ"ט פיעה"ק ירושלים ת"ו. שמאריך באיסור גילוי ראש בנשים בשוק ובחצר, וחיובא דגילוח שערות האשה. ומסיק בזה"ל והכינותי לבכי עוד לבאר בזה מענין מנהג חומרת בנות ישראל שנהגו בחתיכת שער הראש וגם חכמים הסכימו לידיהו כמו שהסכימו על חומרת בנות ישראל לישיב ז' נקיים על טפת דם כחרדל וכו' אבל יש ל' יזכיח מכמה טעמי וסברא דמוכחי שגם בימי הראשונים היו הנשים נוהגין בחומרא זו ושגם חכמים הסכימו לידיהו משום דגדר גדול נגע

ביה, משום דבשערות גדולות איכא למיחש לקישוט הראש ויקילו ג"כ בגילוי הראש כנוז"ל, עיי"ש באריכות.

ועי' בספר שולחן העזר על עניני אישות (מהג"מ ר' יצחק צני לעבוויטש, אב"ד טשאפ) ח"ב סי' ט' אות ו' שהאריך בזה והביא ראי' מגמ' נדרים ל' הנודר משחורי ראש וכו' שדרכן היו לגלח שערן, עיי"ש שמסיק אשר אחר כל הדברים האלה מצאנו בזה"ק ובש"ס ובגדולי הפוסקים סמוכין לגלח שער ראשן לגמרי, ובפרט כעת אחר שהחזיקו בזה אמותינו מכמה דורות והורישו כן לבנותיהם דמבואר בשו"ת ח"ס (או"ח סי' ל"ו) ממהר"א שטיין דבכה"ג מנהג עוקר הלכה ונעשה המנהג הלכה רווחת בישראל ואיסור גמור הוא ע"ש, ועוד לפמ"ש בשו"ת תשורת ש"י ח"א סי' תק"ע לענין פאה נכרית מאחר שאמה ואם לא נהגו בפ"נ וקבלו עליהם דהוי כנדר וכו' י"ל דה"ה לענין גלוח השערות לגמרי ולא לכסות על השערות שייד לומר כן וכו' וגם הנסיון מעיד ע"ז כי אלו שלא גלחו שערותיהן לגמרי להיות קרח בראשן אע"פ שכיסו ראשיהן בתחילה בפ"נ וכדומה מ"מ בפתוי יצה"ר, ומריעות נשים רעות השליכו עטרה מראשם בנקל וגילו ראשם בשערותיהם ר"ל, שומר נפשו ירחק מזה.

בשו"ת מהרי"ץ (למרן הגה"ק רבי יוסף צבי דושינסקיא זיע"א, מרא דארעא ישראל) סימן קכ"ז, שנשאל ע"ד מה שהנשים מגלחות שערותיהן אם הוא מצד הדין או מנהג בעלמא, והשיב באמת לפענ"ד לא מצאתי בפירוש שיהי' מצוה לגלח, אבל נראה דהי' הדבר פשוט ונתפשט עד שהחזיקו זה לדבר פשוט שאין צריך להזכירו, וכעין שכתב הרמב"ם בפי' המשניות, "והמשנה לא דברה על אלה המצות וכו' וסיבת זה בעיני לפי שהי' הדברים האלו מפורסמים וכו' והי' ענינים ידועים ונהוגים ביד כל העם פרט וכלל ואין ענין מהן נפלא משום אדם וע"כ לא ראה לדבר בהם", וכן הוא בדבר זה, מי בימים הקדמונים אשר הי' זה שאלה אצלן, והי' דבר זה ממילא נוהג בשעת הנישואין, ועי' בתשו' ח"ס יו"ד קצ"ה וכל מנהג הוי ד"ת מלא תסור [הבאנו לשונו גבי פאה נכרית] וכן הוא במנהג זה דנתפשט הדבר בכל גלילות בני אשכנז מסוף העולם ועד סופו בכל מקום שנתפזרו, חלילה להקל בדבר וראוי לגדור ולעמוד בפרץ.

סימן י.

א.

בספר שער הזקנים להגאון ר' וואלף המבורג מפירדא ח"א דף מ"ג מביא שהגאון מהרז"ך [ר' משולם זלמן כהן בעל בגדי כהונה] הורה באשה שהלכה בגלוי שער, שאם יבוא עת חליפתה לקבור אותה מן הצד ע"י נכרים, וקרא בחיל אל שני ח"ק דגמ"ח וקברנים שיתעוררו עצמם לדבר זה וכו' ולטפל עמהן נכריות חברותיה במיתתה, ולהניחה במקום מיוחד בבית הקברות ובצד תשב וכו'.

ב.

סיפר לי גדול אחד מתלמידי רבינו [החתם סופר] ז"ל שפעם אחד דרש רבינו והוכיח בתוכחתו על עון גלוי שער בנשים, ואמר תוך הדרשה, ודאי אף הריקנים שבישראל, יודע אני שעכ"פ רצונם שזרעיהם אחריהם ייטיבו דרכיהם מהם, וא"כ אני מבטיח לכל אשה אשר מגלות שער ראשה לא יצא ממנה זרע הגון, ענה על זה המאה"ג הגביר בעל שלמי נדבה ז"ל ברגזון ובפרהסיא, מה זרע הגון לא יצא מהן? רק ממזרים ובני נדה מהן יצא! (לב העברי ח"א דף ע"ט).

ג.

בעת שהי' הגה"ק בעל ארי' דבי עלאי זי"ע אב"ד ווישניצא, שבקה חיים לכל חי אשה שנפרצה בגלוי ראש, ועסקן אחד מבני הח"ק אשר עסק שם בקברה, נפל כיסו אשר מעותיו וכתביו בו, בארונה בלי ידיעתו, ולעת ערב כי ראה שחסר לו אמתחת כספו ומכתביו, ואחר רב חיפוש עלה בדעתו כי א"א שנאבדו לו רק בלי ספק בארונה או בקברה בעת עסקו שמה, והלך אל הגה"ק ז"ל לשאול אם מותר לפתוח קברה עד"ז, והשיב לו כי רק באופן זה מתיר לפתוח קברה, באם הוא ובית דינו הצדק וכל בני העיר יהיו שמה, וכן יצא כרוז ולמחרת בא הרב והבד"צ וכל בני העיר לבית"ח ופתחו את קברה ומצא מיד מעותיו, אולם לדאבון חרדו כל העיר כאשר הראה האיש הנ"ל את האשה כי שערותיה היו תלושים מראשה ופיה הי' סתום מהשערות ועל קרח האשה היו תולעים מסודרים באותו תואר שהיתה מסולסלת תלתלי שיערה בחיים ר"ל, והגה"צ הנ"ל הרים קולו לעורר בתשובה כי מה' היתה זאת להראות לעין כל חומר האיסור של פריעת ראש בנשים. (מס' שולחן העזר ח"ב סי' ט').

ד.

סגולה והבטחה לבני זמוני מאדמו"ר הגה"צ הק' בעל קדושת יו"ט זי"ע א' שמעתי ממנו בדרוש שדרש קודם התקיעות בנוכחות כמה אלפים איש, שהרעיש עולם על המאדעס הארורים שנשים הולכות בשערות צדדיות הנקרא ביאי האר, ועל מה שלובשים בגדים עם מאדעס כגון כובע על הראש, ומתוך דבריו החוצבים להבות אש, ביקש מהאנשים שעמדו שם שיפרסמו על העתונות בשמו הק' שהוא מבטיח לכל מי שימנע המאדעס הנ"ל מתוך ביתו יושע בבנים ובפרנסה וכו'. (מספר זכרון יעקב יוסף להרה"צ ר' יהושע יונתן רובינשטיין נדפס בירושלים).

ה.

סיפר הרה"ג ר' נפתלי פרוש ז"ל סופרו של מרא דארעא דישראל הגאון רבינו שמואל סלנט זצוק"ל, פעם בא גדול אחד מחו"ל והרבנית הלכה בפאה נכרית, ונעשה מזה רעש גדול בכל העיר, עברו כמה שנים ובנו של הרב עמד להתחתן ודרשה הרבנית שגם כלתה תלך בפאה נכרית ושוב נעשה מזה רעש גדול מכל העיר, אז שלח רבינו מהר"ש הנ"ל לקרוא להרב ואמר לו כאשר

בא מע"כ לירושלם ונודע לי שהרבנית הולכת בפאה נכרית הצטערנו בזה הרבה ועכשיו אני רואה להיכן הדברים הגיעו שהרבנית דורשת שגם כלתה תלך בפאה נכרית. הרב בכה והבטיח לרבי שמואל שכלתו לא תלך בפאה נכרית.

ו.

שאלו את פי רבינו הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, הרב הגאב"ד פעיה"ק ירושלים טובב"א אם מותר לאשה לכסות ראשה בפאה נכרית (פארוק) השיב הרב כי בתשובות האחרונים מדובר על זה באריכות ולדעתו אסור בפשיטות מפני מראית העין.

ז.

שמענו מאחד מזקני הת"ח בירושלם שהגאון הצדיק רבי דוד בהר"ן זצ"ל כאשר שמע על אשה חשובה שבאה מחו"ל שלובשת בפאה נכרית, כתת את רגליו להוכיחה ודיבר על לבה כמה שעות שתסיר את הפאה הנכרית מראשה.

ח.

שמענו מחד מתלמידי הגאון הצדיק המקובל רבי חיים שאול הכהן דוויך זצ"ל ששמע מפ"ק של רבו הנ"ל, שכשהי' רב בעיר ארם צובה התחילו הנשים לפרוץ גדר הצניעות והוציאו שערם חוץ לצמתן באמרם שסומכין על מהר"ם אלשקר, והרב הנ"ל דרש בכל תוקף לבטל את הפרצה ואם לאו יעזוב את העיר, וכן הי' שעזב את העיר וכשיצא מן העיר פרצה דליקה גדולה בעיר, ואח"כ באו חכמי ארם צובא לבקשו שישוב אליהם בחזרה ולא רצה בשום אופן.

ט.

בספר עמוד אש (תולדותיו של הגה"ק רבי יהושע ליב דיסקין זיע"א) פרק י"ב אות ל"ו, הורה שהנשים חייבות לגלח שערות ראשן ולא די בכיסוי הראש, (אומרים בשמו כי שיעור השערות שצריכות לגלח הוא כדי נטילת הזוג, זאת אומרת כיון שצמחו השערות בגודל כזה יש להעבירן) *.

* מעשה והגאון מרן יוסף חיים זוננפלד, רבה של ירושלים, התקין ככולל שומרי החומות בירושלים, תקנה השוללת את תמיכת החלוקה מאיתן נשים שאינן מתגלחות, אחדים מבני הכולל באו אליו בקיבלנא על היותו מחמיר בדינו כל כך, וכשהוא סיפר זאת לרבינו [מהרי"ל דיסקין] נענה רבינו לאמור: מה היה אילו היה כתוב במפורש ב"באר היטב" שהנשים חייבות להעביר שערות ראשן בתגלחת, כלום לא היו שומעים לו ולא תהא היראת פי שונה.

(מפי הרה"ג רבי צבי הירש קלפוס ז"ל, מפי מרן הגר"ח זוננפלד זיע"א).

עם סיום ההדפסה הגיענו דברים חוצבים להבות אש מתוך דרשה שדרש הגאון הקדוש מרן רבי ישכר דוב רוקח זצוק"ל מבעלזא. נעתק מקונטרס דיבורים קדושים מהרה"ח ר' יונה זאב הלוי זצ"ל שו"ב דק"ק מאקאווע.

המנהג בישראל בעת שצריכין לומר איזה דברים לפני ישראל אומר הרב שכעיר לפניהם וכו' והנה כל ישראל המה בוודאי כשרים רק שאינם יודעים הומר האיסור שנהוג עתה בעת הזאת כי ידוע לכל הומר האיסור מהנשים ההולכות בשערות שלהן כי מופסק בשו"ע שהיא נקראת עי"ז עוברת על דת משה ויהודית ויוצאות בלי כתובה, והנה כל מי שלומר בשו"ע ביר"ש רואה היטיב שאין חילוק בין שערות עצמן לפיאה נכרית שנקרא „שייטעל“, ונדפס בעת בשו"ע הגהות הת"ם ופוסק ג"כ שאין חילוק בין שערות עצמן לפאה נכרית. גם בספר עצי ארוים שהי' גדול הדור ומפורסם פוסק ג"כ הכי שאין חילוק, וכ"כ בספר באר שבע. ע"כ צריך כל איש לעיין היטיב על בני ביתו בזה וכו'.

אחרית דבר

א. כתב הגר"א ב"שנות אליהו" על מתני' שבת פ"ו מ"ה בכבול ובפאה נכרית וכו' פי' שאין לה שער נוטלת שער ומכנסת תחת הצעיף כדי שתתראה בעלת שער עכ"ל וכתב ע"ז הגאון המקובל מוה"ר נפתלי הירץ הלוי זצ"ל בהגהות שם שנתכוין הגר"א לאפוקי ממה שכו' בשלטי הגבורים על הרי"ף ללמוד היתר מכאן לנשים נשואות היוצאות בכסי שערות שלהם שמכסין בשער אחרים תלושים כמו שייטלען וכדומה. לזה כ' רבינו שכאן מיירי שהן מכוסות בצעיף, ואף שבשלטי הגבורים דחה זאת אבל אין מוכרח עכ"ל.

ב. כתב הגאון בעל לב העברי זצ"ל לענין גלוי שער ופאה נכרית וז"ל: על דין זה כתבתי תשובה ארוכה וכו' אך גדול אחד ה' יאריך ימיו יעץ לי ומנע אותי שלא אכתוב שום דבר ע"ד פלפול וכו', כי פן ואולי יבוא אחד לשפוך סוללה לדחות ראוי אחת מראיות או דבר מדברי, ועי"ז יעשה לו פרצה פתוחה להיות כופר הכל, בפרט בעוה"ר בדור הזה שכיחים לומדים חורגיים וכו' וכאילו כל תחבולותם להביא היתירים חדשים בעולם ליתן יד לפושע וכו' ואביא רק אפס קצהו משורש הדין וכו' עכ"ל.

ג. כתב מ"ב סי' תרח סק"ג בשם מג"א שלא אמרו מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין אלא בידוע בוודאי שלא יקבלו ממנו, אבל בספק שמא יקבלו צריך למחות אפילו במידי דרבנן עכ"ל ובשעה"צ שם הביא בשם תשב"ץ ח"ב סי' מז וז"ל: ואילו הנחנו בני אדם על מה ששוגגין בכל יום, היו מוסיפין שגגות ותפול התורה מעט מעט עכ"ל. וז"ל שיטה מקובצת ביצה ר"פ המביא, העיד הריטב"א ז"ל בשם רב גדול שהעיד בשם רבותיו הצרפתים ומכללם ר"י ומהר"מ רוטנבורג שלא נאמרו דברים הללו [מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין] אלא לדורותם, אבל בדור הזה שמקילין בכמה זברים ראוי לעשות סייג לתורה אפי' בדרבנן וקנסין להו ומחנין להו עד דלא לעברו לא בשוגג ולא במזיד ושכן הוא במדרש ירושלמי והדבר נכון מאד עכ"ל, והובאו הדברים להלכה בס' מחזיק ברכה סי' תר"ח ובמחה"ש שם.

מכתב התעוררות ע"ד צניעות בנות ישראל

ממרן בעל החפץ חיים זיע"א

(נעתק מספר חפץ חיים על התורה)

בעזה"י. ר"ח תמוז, תרפ"ד, ראיון.

אל כבוד הרבנים והאדמו"רים די בכל אתר ואתר, אולי יש בידם לתקן דבר, יהי שכם רב מד'.

הנה יש לי צער גדול מפני עצם הענין וגם מתמיהת רבים, אף שכולם מאמינים שכל מה שמתהווה למטה בין לטוב בין למוטב, הכל הא מאת הקב"ה, מ"מ כל אחד עומד ומשתומם ופלא הוא בעיניו מפני מה נשתנה העתים כ"כ לרעה, הלא מלבד מה שכל ישראל בכל מקום פוזריהם בין העמים כולם נעשו משועבדים, והיוקר הלך וגדול מיום ליום, והמסים והארנוניות ג"כ מתגדלים מאד, על כלם עוד הגזרות שנסבבו על התורה ומצותי' נורא מאד, שהתינוקות של בית רבן בטלים במאת עיירות, גם מצב הפרנסה בכל מקום הוא רע מאד, כלל הדבר עם ישראל הולכים ומתאוננים כל אחד ואחד על רוע מצבו.

והנה בשנים שלפנינו אף שהיו ג"כ מצויות צרות וגזירות, מ"מ מי שהי' בכלל תמימי לב הי' יכול להתנחם בנפשו ולומר, הגם שבעינינים החיצונים אינו מתנהג כרצונו, אבל בעיניני הנפש הוא בוטח שאנו מרוחק מהקב"ה, ובודאי יעמוד הקב"ה לבסוף לימינו, וכמ"ש כי יעמוד לימין אביון להושיע משופט נפשו; אבל כהיום בעזה"ר מר לנו מאד מכל צד, כי כשהוא מביט בעצמו בעיני עוה"ז אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, וכשהוא מתבונן לאחור תו בעיני תורה ומצות, גם אין לו שום הצלחה והגם שכל אחד מישראל מבקש מהקב"ה שישמע לבקשותיו ויטיב לו כרצונו, אין שומע לו, הלא דבר הוא.

ואמיתי שעיקר סיבת הדבר, שאנו מרחיקים בעצמנו את הקב"ה מאתנו. הא צוה לנו והתקדשתם והייתם קדושים, ואחז"ל כל המקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, מעט מקדשין אותו הרבה, בע"ה"ז מקדשין אותו לעוה"ב, וכתוב אחר אומר כי ד' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך וגו' (והמאמר להצילך כולל הרבה ענינים להצילך מן החרב מן הרעב ומן השבי ומן הביזה) והי' מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, הרי ביאר לנו הכתוב מפורש, שכאשר נהי' קדושים הוא מתהלך בינינו להצילנו מכל רע, אבל אם יראה בנו ערות דבר הוא שב מאחרינו, וממילא יחולו עלינו כל הסיבות ח"ו.

והנה אחז"ל (ברכות כד) טפח באשה במקום שהדרך להיות מכוסה הוא בכלל ערוה, וכהיום בעזה"ר נתפרץ הדבר מאד מאד, והיצה"ר מפתה לנשים לילך פרוצי ראש בלי שום כיסוי וגם לילך בזרועות מגולות וחלוקותיהן עשויות בלא בתי זרועות, ועוד חלק גדול מלבושיהן כנגד הלב וכה"ג הכל מגולה כדי שבכל מקום שיביט שם האיש יהי' נגד הערוה, וממילא כל הברכות שמברך האיש בביתו או

כשהוא מתפלל בביתו נגד אשתו או בתו הגדולה הם כנגד ערוה, וידוע שבכל ברכה יש בה שם הקודש, וא"כ כשם שהמברך כהוגן ממשיך על עצמו ברכה, כמ"ש בכל המקום אשר אוכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, כן הדבר להיפך ח"ו. אם מברך נגד הערוה ממשיך ח"ו עניות על עצמו, כדאיתא בנדרים (ח) בכל מקום שהזכרת השם (שלא כהוגן) מצויה, שם עניות מצויה (ועיי"ש בר"ן ורא"ש).

והנה ידוע דסוף האדם, אף אם יחי' אלף שנים, הוא מוכרח להשיב נשמתו אל האלקים ולתת דין וחשבון על מעשיו ועל דבוריו, ואזי ימצאו אלפי ברכות ושמות הקדושים שלא הי' עליהם קדושה ולא עלו למעלה כלל, ועל הכל יתבעו ממנו בשעת הדין, וגדולה מזה מצוינו בחז"ל על הפסיק, מגיד לאדם מה שיחוו, אפילו שיחה קלה מגדין לו לאדם בשעת הדין, כלל הדבר ה"מאדע" הגרועה הזו מביאה לאדם לידי הרהורים רעים ולפעמים גם לז"ל ח"ו (ומסכן בזה בניו הקטנים כמש"כ הג' יעב"ץ בסדרו), וכמעט ע"י ה"מאדע" הגרועה הזו מבטלים בידיים מאמרו של הקב"ה שאמר והי' מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר.

והנה ידוע לכל, כשפרצה תבערה בכרם המלך והלהב גדול מאד, הכרוז יוצא מגדולי המלך לאנשי העיר: התחזקו כולכם לכבות האש באיזו עצה שתוכלו, כי כרם המלך בוער באש, ואם תתעצלו בדבר תדעו כי בנפשכם הוא ח"ו, ומורדים תקראו, כי אינכם חוששים לכבודו, ואם תתחזקו כראוי ותכבו האש יקבל כל אחד שכרו ורוב כבוד לפי ערך התחזקותו, כן הדבר בענייננו, כי הנה ידוע שכל ישראל נקראים כרם ה', כמ"ש כי כרם ד' בית ישראל (ישעיהו ו) ובעוה"ר תבערה גדולה נפלה בכרמו בכמה מקומות ע"י ה"מאדע" הגרועה הזו, כי מתבצר כח הטומאה מאד עי"ז, כמאמרם ז"ל על הפסוק ונשמרת מכל דבר רע, אזהרה שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי ט.מאה בלילה, וממילא נפסקה ההשפעה והברכה מכל או"א בעסקיו, ונסבבו עי"ז כל הצרות הרעות כמ"ש בטה"ק, ע"כ החוב מוטל על כל איש ואיש לכבות את האש הנורא הזה ולתקן בביתו שיהי' הכל עשוי כדין ולא יתנהג בפריצות ח"ו, ויזכה עבור זה לצאת ממנו בנים ישרים וקדושי עליון, ובימותר החוב מוטל על הרבנים ועל כל החרדים לדבר ד' שבכל עיר ועיר לדרוש ברבים מגדל הענין הזה הנוגע לקיומנו ולהצלחתנו בגוף ובנפש בזה ובבא, ויתקיים בזה מאמר הכתוב והי' מחניך קדוש.

דברי הכותב לכבוד ד' ותורתו ומיצר בצרת עמו ישראל, המצפה לגאולה בב"א

ישראל מאיר כ"ך ארי' זאב הכהן

בעה"מ ספר חפץ חיים ומ"ב

לזכר עולם יהי צדיק

הרב הגדול הצדיק מוה"ר שמעון בהרה"ג נח צבי קלפוס זצ"ל
גדול בתורה וביראה, איש החסד עד למופת,
מבני ציון היקרים, לוחם מלחמת ד' במסי"נ
שהי' כולו קודש לה' בתורתו תפלתו ומעשה הצדקה,
חבר ועד משמרת הצניעות, שפעל הרבה בענין הצניעות
נלב"ע ב' אלול תשי"ד

ומשנהו הרה"ג ירא אלקים באמת ובתמים

מבני ציון היקרים

רבי יהודה ליבוש בהרה"ח רבי משה הערש קליין זצ"ל
חבר ועד משמרת הצניעות,
שפעל במסי"נ לגדור פרצות הצניעות.

נלב"ע ביום כ"ט חשוון תש"ט

אשר לשמם ולעילוי נשמתם הוקדש הקונטרס הזה

כן ייכתבו לזכרון עולם

האשה הצדקנית מרת רחל ע"ה בת הרה"ח ר' מרדכי יצחק
שפירא זצ"ל, אשת הר"ש הנ"ל, שהיתה עוזרתו לכל דבר
שבקדושה. נלב"ע ביום שב"ק ח' תשרי תש"כ.

והאשה הצדקנית מרת נחמה ליבע ע"ה בת הרה"צ ר'
ברוך פעלד בראנד זצ"ל, אשת הר"ר ליבוש הנ"ל

נלב"ע א' חשוון תשי"ד

ת. ני. צ. ב. ה.

לזכר עולם

תהי' נשמת הרה"ח רבי דוד שיינבערגר ב"ר משה זצ"ל

נלב"ע ביום ז' כסלו

והא' הצנועה מרת יהודית בת ר' משה הכהן זצ"ל

נלב"ע כ"א מרחשוון

אשר כנס השתתף בתרומה להדפסת הקונטרס

הכנסת הקונטרס מוקדשת עיבור

קרן שמעון זרחל קלפוס

שע"י גמ"ח שלום פנחס פטיה"ק ירושלים תובכ"א

בתי אינגרין מס' רס"ה.